

**^HKAMU İCRA HUKUKUNDA
BORÇLUNUN ÜÇÜNCÜ KİŞİLERDEKİ HAKLARININ
PARAYA ÇEVİRİLMESİ VE GENEL İCRA HUKUKUYLA
KARŞILAŞTIRILMASI***

*Arş. Gör. Uğur BULUT***

GİRİŞ

Kamu hizmetlerinin yerine getirilmesi için yapılan harcamaları finanse etmek amacıyla, çeşitli adlar altında kaynak toplayan devlet ve yetkili diğer kamu kurumları, gerektiğinde bu kaynakların borçlularından cebren tahsili yoluna başvurmaktadır. Bu noktada, kamu alacaklısı kendiliğinden harekete geçerek, zaten devletin sahip olduğu cebrî icra yetkisini bizzat kullanarak alacağını tahsil etmektedir.

Kamu alacağının tahsiline ilişkin işlemler, bu konuya ilişkin temel düzenleme olan Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'a göre yürütülmektedir. Tahsil sürecinde, özel alacaklarının tahsiline paralel bir şekilde, ödeme emri, haciz ve paraya çevirme gibi aşamalar yer almaktadır. Kamu alacağının tahsili için kamu borçlusunun taşınır ve taşınmaz malları ile üçüncü kişilerdeki hak ve alacaklarına da haciz konulabilmektedir. Haczedilen değer, fizikî bir varlığı olan taşınır veya taşınmaz bir mal ise, bu

^H Hakem incelemesinden geçmiştir.

* Bu çalışma, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Doktora Programı "Kamu İcra Hukuku" dersinde sunulan seminer ödevinin, Prof. Dr. Yusuf KARAKOÇ ve dersi alan doktora öğrencilerinin değerli görüşleri çerçevesinde geliştirilen hâlidir. Destek ve katkılarından dolayı Sayın Prof. Dr. Yusuf KARAKOÇ'a ve dönem arkadaşlarıma teşekkür ederim.

** İzmir Gediz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medenî Usûl ve İcra-İflâs Hukuku Anabilim Dalı

malın korunması ve paraya çevrilmesi işlemleri de daha kolay olup açık kanunî düzenlemelere tâbidir. Taşınır veya taşınmaz bir malın paraya çevrilmesinde her zaman başarı sağlanamasa da, sürecin nasıl işleyeceği konusunda ciddi bir tartışma yoktur.

Oysa, kamu borçlusunun üçüncü bir kişideki bir alacak hakkı haczedilmişse, bu hakkın nasıl korunacağı ve paraya çevrileceği hususunda çeşitli tereddütler yaşanmaktadır. Zira, kanunî düzenlemeler, fizikî bir malın varlığını esas alan hükümler içermekte; bu tür istisnaî durumlara tamamen cevap verememektedir. Nitekim, üçüncü kişilerdeki alacak haklarının haczi ve paraya çevrilmesi konusunda, sadece kamu icra hukukunda değil, genel icra hukukunda uzun süredir var olan tartışmalar ve çeşitli çıkmazlar mevcuttur.

Çalışmamızda, kamu borçlusunun üçüncü bir kişideki alacak haklarının nasıl paraya çevrilebileceği, haciz ve koruma tedbirlerini de içerir bir şekilde ele alınacaktır. Bu çerçevede, paralel hükümler içeren genel icra hukukundaki uygulamalara da değinilecek; kamu icra hukukunun olası eksikleri ve farkları üzerinde eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirmeler yapılacaktır.

I. KAMU İCRA HUKUKU VE GENEL İCRA HUKUKU İLİŞKİSİ

Kamu icra hukukunun¹ temel düzenlemesi olan 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun² ile genel icra hukukunun temeli olan 2004 sayılı İcra ve İflâs Kanunu³ arasında birçok konuda para-

¹ Devletin kamu gücüne dayanan gelirlerinin zorla tahsilini düzenleyen hukuk kurallarının yer aldığı bu vergi hukuku alt dalı, doktrinde *kamu icra hukuku* (**Karakoç**, Genel Vergi, s. 608; **Karakoç**, Kamu İcra, s. 122), *vergi icra hukuku* (**Öncel/Kumrulu/Çağan**, s. 156; **Kumrulu**, s. 650; **Öner**, s. 173; **Mutluer**, s. 321; **Koçak**, s. 14; **Dönmez**, s. 22) ya da *kamu alacaklarının takip ve tahsil hukuku* (**Gerçek**, Adnan; Kamu Alacaklarının Takip ve Tahsil Hukuku, 3. Baskı, Bursa 2013; **Çelik**, Binnur; Kamu Alacaklarının Takip ve Tahsil Hukuku, Ankara 2000) gibi kavramlarla ifade edilmektedir. Biz de çalışmamızda Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun kapsamında gerçekleşen cebri tahsil süreci için “*kamu icra hukuku*”, İcra ve İflâs Kanunu kapsamında özel hukuk kişileri arasındaki cebri icra süreci için “*genel icra hukuku*” kavramlarını tercih ediyoruz.

² RG, 28.07.1953, S. 8469.

³ RG, 19.06.1932, S. 2128.

lellik ve yoğun bir ilişki vardır⁴. Devlet, il özel idareleri⁵ ve belediyelere ait vergi, resim, harç ve benzeri malî yükümlülükler ile bunlara bağlı ceza, faiz, zam gibi kamu alacaklarının cebren tahsili hakkında 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun uygulanırken (AATUHK m. 1), bu kurumlara ait özel hukuktan kaynaklanan alacaklar ile özel hukuk kişileri arasındaki alacakların cebren tahsilinde 2004 sayılı İcra ve İflâs Kanunu uygulanmaktadır⁶. Düzenleme alanlarına ilişkin bu farklılık haricinde, kamu alacağının⁷ tahsilindeki kamu yararı nedeniyle, Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'da ilgili kamu kurumuna tanınan birtakım ayrıcalıklar da vardır. Örneğin, özel hukuk kişileri, alacaklarının tahsili için doğrudan işlemler yapamayıp, icra ve iflâs daireleri aracılığıyla devletin kamu gücüne başvurmak zorundadır. Oysa, kamu alacağı için doğrudan kamu gücü

⁴ **Özer**, s. 168; **Karakoç**, Genel Vergi, s. 616; **Karakoç**, Kamu İcra, s. 127; **Dönmez**, s. 26; **Arslaner**, s. 440. Bu ilişki, Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun Tasarısına ilişkin komisyon raporunda dahi belirtilmiştir: “*Tasarı amme alacakları mevzuunda hususî bir takip sistemi ifade etmekle beraber, birçok hükümleri umumî icra hukukumuzda (İcra ve İflâs Kanunu) muvazi bulunmaktadır. Bu suretle, amme alacağının hususiyeti icap ettirmediği hallerde, umumî mevzuatta olan ahengin muhafazası da temin edilmiş olmaktadır.*” (**Aykaç**, s. 44).

⁵ 12.11.2012 tarihli ve 6360 sayılı Kanun'un 1'inci maddesinin beşinci fıkrasıyla büyükşehir belediyesi bulunan illerdeki il özel idarelerinin tüzel kişiliği kaldırılmış ve aynı Kanun'un 3'üncü maddesinin ikinci fıkrasıyla tüzel kişiliği kaldırılan il özel idarelerine yapılan mevzuattaki atfların ilgisine göre bakanlıklara, bakanlıkların bağlı veya ilgili kuruluşları ile bunların taşra teşkilatına, Hazineye, valiliklere, büyükşehir belediyelerine ve bağlı kuruluşlarına veya ilçe belediyelerine yapılmış sayılacağı düzenlenmiştir. Aynı fıkrayla, tüzel kişiliği kaldırılan il özel idarelerine verilen yetki ve sorumlulukların ilgisine göre bu kurum ve kuruluşlar tarafından kullanılacağı ve yerine getirileceği, daha önce açılan dava ve süren faaliyetlerin de yine devir yapılan ilgili kurum ve kuruluş tarafından devam ettirileceği hükme bağlanmıştır.

⁶ **Öncel/Kumrulu/Çağan**, s. 158; **Kumrulu**, s. 651; **Mutluer**, s. 323; **Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes**, s. 99; **Koçak**, s. 215; **Dönmez**, s. 26-27; **Tombaloğlu**, s. 43.

⁷ *Kamu alacağı*, kamu hizmetlerinin finansmanı amacıyla ve kamu gücüne dayanarak konulan malî yükümlülüklerden kaynaklanan, ilgili kamu idarelerinin bütçelerinde yer alan ve idarî işlemler aracılığıyla tahsil edilebilen kamu gelirleridir (**Karakoç**, Kamu Alacaklarının Tahsili, s. 25; **Karakoç**, Genel Vergi, s. 628). Benzer tanımlar için bkz. **Öncel/Kumrulu/Çağan**, s. 159; **Kumrulu**, s. 655; **Şenyüz/Yüce/Gerçek**, s. 270; **Çelik**, s. 4; **Gerçek**, s. 3; **Dönmez**, s. 32; **Arslaner**, s. 27.

kullanılır ve alacaklı kamu idaresi tahsil dairesi olarak hareket ederek alacağının cebren tahsili için işlemler yapar (AATUHK m. 5).

Alacaklının bir kamu kurumu, alacağın da bir kamu alacağı olması nedeniyle, kamu yararına ilişkin düşüncelerle alacağı ve alacaklıya tanınan birtakım imtiyazlar ile zaten icra daireleri gibi idarenin icra yetkisinin doğrudan kullanılması haricinde, esasen her iki kanunun alacağın tahsili için öngördüğü sürece ilişkin hükümler birbirine paraleldir. Diğer yandan, doktrinde kamuya tanınan ayrıcalıkların eşitlik ilkesine aykırı olduğu ve özel alacaklar ile kamu alacaklarının aynı ve tek bir kanuna göre takip edilmesi gerekliliği de ifade edilmektedir⁸.

Netice itibarıyla her iki hukuk dalı da borcunu ödemeyen borçluyu, yükümlülüklerini yerine getirmeye zorlamaktadır. Genel icra hukukunda bu yükümlülük, para alacağı dışında başka bir edimin yerine getirilmesi de olabilirken, kamu icra hukukunda sadece bir para alacağının tahsili söz konusudur⁹. Ayrıca, genel icra hukukunda cüz'î ve küllî icra ayrı ayrı düzenlenmişken, kamu icra hukukunda sadece cüz'î icraya ilişkin özel hükümlere yer verilmiş; küllî icra için genel icra hukukuna ilişkin hükümlere atıfla yetinilmiştir (AATUHK m. 100). O hâlde, her iki hukuk dalının kanunî düzenlemelerinin çakıştığı nokta haciz yoluyla takibe ilişkin düzenlemelerdir. Bu süreçteki ödeme emrinin içeriği, haciz, haczedilemeyecek mallar, istihkak prosedürü ve paraya çevirme işlemleri bakımından kamu icra hukuku ile genel icra hukuku arasındaki ciddi benzerlikler nedeniyle, bu süreçlerden birine ilişkin bir kamu icra hukuku düzenlemesini değerlendirenken, bu düzenlemenin genel icra hukukundaki karşılığını göz ardı etmemek gerekir.

II. KAMU İCRA HUKUKUNDA DİĞER HAKLARIN PARAYA ÇEVİRİLMESİ

A. Diğer Hakların Paraya Çevrilmesinin Anlam ve Kapsamı

Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'un 62'nci maddesinde, genel olarak borçlunun kamu alacağına yetecek kadar taşınır ve

⁸ Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes, s. 99-100; Özekes, s. 194-197.

⁹ Dönmez, s. 27-28. Bu konuda ayrıca bkz. Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes, s. 89-90; Şenyüz/Yüce/Gerçek, s. 276, 293; Gerçek, s. 17.

taşınmaz mal ile haklarının haczedileceği düzenlenmiştir. Bu düzenlemeden hemen sonra, hacze ilişkin diğer hükümlerden önce, borçluya ait bazı hakların paraya çevrilmesine ilişkin “*diğer hakların paraya çevrilmesi*” başlıklı 63’üncü maddeye yer verilmiştir. Buna göre;

“Tahsil dairesi, borçlunun haklarını tasfiye bakımından onun haiz olduğu bütün salahiyetleri kullanarak bir intifa hakkı veya taksim edilmemiş bir miras veya iştirak hâlinde tasarruf olunan bir mal hissesi gibi malların paraya çevrilebilir hâle gelmesini genel hükümler dairesinde sağlar. Bu suretle, paraya çevrilebilir hâle gelen mallar hakkında da bu kanun hükümleri tatbik olunur.”

Gerek madde başlığı, gerekse maddenin içeriği bu düzenlemenin haciz aşamasına ilişkin olmadığını açıkça ortaya koymaktadır. Bu nedenle, her şeyden önce belirtmek gerekir ki, sistematik olarak bu hükmün, taşınır malların haczi ve satışına ilişkin ikinci bölüm ile taşınmaz malların haczi ve satışına ilişkin üçüncü bölümden sonra ya da kamu alacağının cebren tahsiline ilişkin genel hükümlerin yer aldığı birinci bölümün sonunda yer alması daha yerinde olurdu. Zira, bu düzenlemeyle kanun koyucu, henüz ikinci ve üçüncü bölümdeki hükümlere göre paraya çevrilemeyecek olmasına rağmen haczedilmiş bir hakkın, ilgili bölüm hükümlerine göre paraya çevrilebilir hâle gelmesi için tahsil dairesini yetkilendirmeyi amaçlamıştır.

İlgili düzenlemede yer alan intifa hakkı, taksim edilmemiş bir miras hissesi ve iştirak hâlinde tasarruf edilen mallar haricinde, bunlara benzeyen diğer mal ve hakların da bu madde kapsamında değerlendirilmesi gerekir. Zira kanun koyucu, “*gibi mallar*” ifadesiyle bu sayımın sınırlı olmadığını açıkça ortaya koymuştur. Ancak, buradaki “*mal*” ifadesini hem maddede açıkça sayılan intifa hakkı hem de maddenin başlığında diğer hakların paraya çevrilmesinden söz edilmiş olması nedeniyle, fizikî bir varlığı olmayan diğer hakları da kapsayacak şekilde anlamlandırmak gerekir. Nitekim, yalnızca mal ifadesinin her türlü hak ve alacaklarını da kapsadığı Kanun’un 3’üncü maddesinde hükme bağlanmıştır.

B. İlgili Maddenin Genel İcra Hukuku Hükümleriyle Karşılaştırılması

Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun’un 63’üncü maddesi, İcra ve İflâs Kanunu’nun 94’üncü ve 121’inci maddelerini karşılar nite-

liktedir¹⁰. Nitekim, 94'üncü maddede intifa hakkı, iştirak hâlinde tasarruf edilen mallar ile taksim edilmemiş bir miras payının haczi; 121'inci maddede ise, 94'üncü maddeye göre haczedilen mal ve hakların paraya çevrilmesi düzenlenmiştir. İcra ve İflâs Kanunu'nun 120'nci maddesinin ikinci fıkrasında ise -maddenin başlığı ödeme yerine alacakların devri olmakla beraber- esasen borçlunun diğer alacak haklarının paraya çevrilmesi için alacaklının gerekli işlemleri yapabilmesi konusunda yetkilendirilmesi düzenlenmektedir. Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'a göre tahsil dairesinin de bu şekilde bir yetkiyi kullanıp kullanamayacağı aşağıda incelenecektir.

İcra ve İflâs Kanunu'nun 94'üncü maddesinde, ayrıca, borçlunun miras veya başka bir şekilde kazanmasına rağmen henüz tapuya tescil ettirmediği için haczedilemeyen (AATUHK m. 88; İİK m. 85, 91) mülkiyet ve diğer aynî haklarının haczi ve tescil işlemleri için alacaklıya yetki verilmesi de düzenlenmiştir. Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'un 63'üncü maddesinde bu husus açıkça yer almasa da, borçlunun sahip olduğu tüm yetkilerin tahsil dairesi tarafından kullanılabilmesi ifade edilmiştir. Bu şekildeki geniş bir yetkinin kapsamında, borçlu adına tescilin talep edilebilmesi de, kanaatimizce, yer alacaktır. Ayrıca, genel icra hukukuna ilişkin 94'üncü maddede alacaklının bu işlemler nedeniyle yapacağı masrafların borçludan ek bir takip veya hükme gerek kalmaksızın tahsil olunacağı da düzenlenmiştir. Bu masraflar, kamu icra hukukunda takip gideri kapsamında yer alacak (AATUHK m. 3) ve ilgili maddede ayrıca düzenlenmese bile yine borçludan tahsil edilebilecektir (AATUHK m. 74/2)¹¹.

Yukarıdaki hükümler çerçevesinde haczedilen intifa hakkı, taksim edilmemiş bir miras payı ve iştirak hâlinde tasarruf edilen bir miras hissesinin nasıl paraya çevrileceği ise, İcra ve İflâs Kanunu'nun 121'inci maddesine göre icra mahkemesine sorulacaktır. İcra mahkemesi, paraya çevrilecek hakka göre, açık artırma yoluyla satışa, satışın bir memura havale edilmesine veya gerekli gördüğü diğer bir tedbire, örneğin intifa hakkının gelirinin intifa

¹⁰ Aykaç, s. 261; Şimşek, s. 601; Coşkun, s. 656.

¹¹ Bu konuda bkz. Karakoç, Genel Vergi, s. 689; Şenyüz/Yüce/Gerçek, s. 271; Çelik, s. 11.

hakkı sahibi borçluya değil icra dairesine ödenmesine karar verebilir¹². Ayrıca, devredilebilir bir intifa hakkı taşınır mal hükmünde olacak (İİK m. 106/2) ve açık artırma yoluyla paraya çevrilebilecektir (İİK m. 121/2). Taksim edilmemiş miras payı ve iştirak hâlinde mülkiyete tâbi bir mal için ise, icra mahkemesinden yetki alınarak ortaklığın giderilmesi sağlanabilecektir¹³. O hâlde, kamu icra hukukunda da tahsil dairesi, herhangi bir yerden ek bir yetki belgesine ihtiyaç duymaksızın, doğrudan ve 63'üncü maddenin tanıdığı yetki kapsamında kendisi bu yola başvurabilmelidir.

İcra ve İflâs Kanunu'nun 120'nci maddesinin birinci fıkrasında, borçlunun takip konusu borcunu sona erdirecek şekilde, bir alacak hakkının alacaklılar tarafından ödeme yerine devralınması düzenlenmektedir. Kamu alacağını sona erdirecek şekilde tahsili şüpheli bir alacağın ödeme yerine devralınması, kamu icra hukuku bakımından kabul edilemez. Nitekim, Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'un 63'üncü maddesinin ikinci fıkrası, açıkça bu maddeye göre gerçekleştirecek işlemler sonucunda ilgili hakkın Kanun'un diğer maddelerine göre paraya çevrilmesini gerektirmektedir. Kaldı ki, kamu alacağını sona erdirecek şekilde bir hakkın devralınması, sadece satılmayan taşınmaz mallar için ve istisnaen gündeme gelebilmektedir (AATUHK m. 98). Satılmayan taşınır malların devralınması ise, zaten mümkün değildir (AATUHK m. 87). Bu noktada, Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'un 63'üncü maddesini karşılar nite-likte olabilecek asıl düzenleme İcra ve İflâs Kanunu'nun 120'nci maddesinin ikinci fıkrasıdır. Zira, ilgili fıkra göre alacaklılar, borçlunun üçüncü bir

¹² **Kuru**, El Kitabı, s. 635; **Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes**, s. 380-381.

¹³ “Alacaklı icra takibi sonucunda borçlunun taksim edilmemiş bir miras veyahut iştirak halinde tasarruf edilen bir mal hissesini haciz ettirirse, alacaklı İcra Tetkik Mercii Hakimliğinden İİK. 121. maddesi uyarınca alacağa yetki belgesi ile gerekirse dava açarak veraset belgesi alacak, ortaklığın çözülmesi-giderilmesi başka bir ifade ile iştirak halindeki mülkiyetin sona erdirilmesini TMK. 642. maddesi uyarınca talep edecek, Sulh Hukuk Mahkemesince ortaklığın çözülmesinden sonra paylaşırma aşamasında yine alacaklı TMK. 648. madde uyarınca mirasçının paylaşım ile ilgili haklarını korumak, mirasçının payını almak, gelirlerini toplamak ve bunları yasaya göre teslim edilmesi gereken yere örneğin icra dairesine, alacaklıya vermek üzere bir kayıym tayin ettirecektir.” HGK, 10.12.2003, 2003/6-731, 2003/742 (Kazancı Bilişim-İçtihat Bilgi Bankası). Aynı yönde bkz. HGK, 02.04.2003, 2003/6-253, 2003/270 (Kazancı Bilişim-İçtihat Bilgi Bankası).

kişideki alacak hakkının tahsili ve gerektiğinde dava yoluna başvurulması için yetkilendirilmektedir. Karşılaştırılan diğer hükümler bakımından söz konusu olduğu gibi, burada da, tahsil dairesi -eğer böyle bir imkâna sahip kabul edilirse- herhangi başka bir makamdan yetki almaya gerek olmaksızın, doğrudan borçlunun haklarının tahsili veya gerektiğinde dava edilmesi için gerekli tüm işlemleri, 63'üncü maddenin tanıdığı geniş yetki kapsamında gerçekleştirebilecektir.

Yukarıdaki açıklamalardan anlaşılacağı gibi, Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'un 63'üncü maddesi, kısa düzenlemesine rağmen tahsil dairesini oldukça geniş yetkilerle donatmaktadır. İlgili maddede söz edilen intifa hakkı, taksim edilmemiş miras hissesi ve iştirak hâlinde tasarruf edilen malların haczi ve daha sonra paraya çevrilmesi için tahsil dairesi tarafından gerekli yollara başvurulması mümkündür. Bu noktada, genel icra hukukunda olduğu gibi, alacaklı konumundaki tahsil dairesi tarafından ortaklığın giderilmesi için dava açılması gerekecektir.

Çalışma kapsamında üzerinde durulacak asıl husus ise, 63'üncü maddede yer alan borçlunun sahip olduğu tüm yetkilerin tahsil dairesi tarafından kullanılması suretiyle alacak haklarının tahsili için işlemler yapılması olacaktır. Bu yetkinin, İcra ve İflâs Kanunu'nun 94'üncü maddesinin ikinci ve üçüncü fıkraları ile 120'nci maddesinin ikinci fıkrası karşısında yorumlanması gerekir. Bu nedenle, ilerleyen kısımlarda sadece bu konulara ilişkin açıklama ve karşılaştırmalar yapılacak; tahsil dairesinin, İcra ve İflâs Kanunu'nun 94'üncü ve 120'nci maddelerindeki yetkilere de sahip olup olmadığı incelenecektir. Bu amaçla, İcra ve İflâs Kanunu'nun diğer düzenlemeleriyle de gerektiği ölçüde karşılaştırmalar yapılacaktır.

III. İCRA VE İFLÂS KANUNU'NA GÖRE BORÇLUNUN ÜÇÜNCÜ KİŞİLERDEKİ HAKLARININ PARAYA ÇEVİRİLMESİ

A. Genel Açıklama

Üçüncü kişilerdeki hakların haczi ve paraya çevrilmesi denildiğinde doktrinde üzerinde en çok durulan ve uygulamada da en çok karşılaşılan

düzenleme İcra ve İflâs Kanunu'nun 89'uncu maddesidir¹⁴. Oysa, bu düzenleme ne haciz ne de paraya çevirme aşamasına ilişkindir. Sistematiik olarak kanunda düzenlendiği yer ve maddenin içeriği dikkate alındığında, esasen 89'uncu madde sadece üçüncü kişilerdeki cirosu kabil olmayan bir senede bağlı alacakların haczedilmesi üzerine nasıl korunacağını düzenlemektedir. Ancak, madde metninde yapılan değişiklikler ve uygulama, haciz, koruma tedbiri ve hatta paraya çevirme aşamasını dahi kapsayacak şekilde sonuçlar doğmasına sebep olmuştur¹⁵.

Uygulamada en çok karşılaşılan yol olsa da, üçüncü kişilerdeki hak ve alacakların haczi ve paraya çevrilmesinde başvurulacak yol sadece 89'uncu madde değildir. Ayrıca, bazen bu maddeye başvurmak mümkün olmamasına rağmen, Kanun'un tanıdığı diğer imkânlar kullanılarak üçüncü kişilerdeki alacak haklarının haczedilebilir hâle gelmesi ve daha sonra paraya çevrilmesi sağlanabilir¹⁶.

Diğer bazı istisnaî durumlarda ise, borçlunun üçüncü kişide bir alacak hakkı söz konusu olmasa dahi, birtakım şekli eksiklikler nedeniyle esasen borçlunun malvarlığına dahil olmuş bir aynî hakkın varlığına rağmen, bu aynî hak üzerinde haciz uygulamak mümkün olmayabilir. Bu durumlarda da, kanun koyucu, öncelikle bu şekli eksikliğin giderilmesi ve daha sonra ilgili aynî hak üzerinde haciz uygulanması için alacaklıya çeşitli imkânlar tanımıştır.

B. Bazı Hakların Borçlu Adına Tescilinin Alacaklılar Tarafından Talep Edilmesi

“İştirak hâlinde tasarruf edilen mallar” başlıklı İcra ve İflâs Kanunu'nun 94'üncü maddesinin birinci fıkrasında, intifa hakkı, taksim edilmemiş bir miras hissesi ve iştirak hâlinde tasarruf edilen bir mal hissesinin haczi düzenlenmiştir. Bu şekilde haczedilen bir mal veya hakkın, nasıl

¹⁴ Bkz. Postacıoğlu/Altay, s. 538; Kuru, C. 1, s. 663, 688; Kuru, El Kitabı, s. 459; Arslan, s. 94; Kuru/Arslan/Yılmaz, s. 251; Uyar, İİK m. 89, s. 205; Pekantez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes, s. 308; Oskay/Koçak/Deynekli/Doğan, C. 2, s. 2598; Yavaş, s. 9.

¹⁵ Bulut, s. 104.

¹⁶ Bu konudaki karşılaştırmalar için bkz Bulut, s. 73 vd.

paraya çevrileceğinin ise 121'inci maddede düzenlendiği ve intifa hakkının sağladığı semerelerin satılması¹⁷ ya da ortaklığın giderilmesi¹⁸ yoluyla iştirak payının paraya çevrileceğini belirtmiştik. Burada asıl üzerinde duracağımız konular 94'üncü maddenin ikinci ve üçüncü fıkraları olacaktır. Ayrıca belirtmek gerekir ki, aslında bu fıkralardaki düzenlemeler borçlunun üçüncü kişilerdeki haklarına ilişkin değildir. Aksine, borçlu ilgili aynî hakkı kazanmıştır; ancak, haciz ve paraya çevirmenin söz konusu olabilmesi için, resmî olarak tescil işlemlerinin yapılması gerekmektedir. Ancak, İcra ve İflâs Kanunu'ndaki bu düzenlemeyle alacaklıya tanınan bu yetkilerin, Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'un 63'üncü maddesi kapsamında tahsil dairesine de tanındığını düşündüğümüzden, burada bu düzenlemeye de değinmeyi uygun görüyoruz.

İcra ve İflâs Kanunu'nun 94'üncü maddesinin ikinci fıkrasında borçluya ait aynî hakların tescilini isteme yetkisinin alacaklıya verilmesi; üçüncü fıkrasında ise, borçlunun ziyedi olduğu ve olağanüstü zamanaşımı yoluyla kazandığı bir taşınmazın tescilini dava etme yetkisinin alacaklıya verilmesi düzenlenmiştir¹⁹. Alacaklı, borçlunun süresi içinde reddetmediği ve miras yoluyla kazandığı aynî haklarla tescilsiz kazanım yollarından biriyle kazandığı ve ancak henüz tapu siciline veya gemi siciline tescil ettirmediği mülkiyet ve diğer aynî hakların borçlu adına tescilini isteyebilir²⁰. İcra dairesi,

¹⁷ Aykaç, s. 259; Şimşek, s. 601; Coşkun, s. 657; Dönmez, s. 156.

¹⁸ Çelik, s. 212; "Alacaklı icra takibi sonucunda borçlunun taksim edilmemiş bir miras veyahut iştirak halinde tasarruf edilen bir mal hissesini haciz ettirirse, alacaklı İcra Tetkik Mercii Hakimliğinden İİK. 121. maddesi uyarınca alacağa yetki belgesi ile gerekirse dava açarak veraset belgesi alacak, ortaklığın çözülmesi-giderilmesi başka bir ifade ile iştirak halindeki mülkiyetin sona erdirilmesini TMK. 642. maddesi uyarınca talep edecek, Sulh Hukuk Mahkemesince ortaklığın çözülmesinden sonra paylaşırma aşamasında yine alacaklı TMK. 648. madde uyarınca mirasçının paylaşım ile ilgili haklarını korumak, mirasçının payını almak, gelirlerini toplamak ve bunları yasaya göre teslim edilmesi gereken yere örneğin icra dairesine, alacaklıya vermek üzere bir kayyım tayin ettirecektir." HGK, 10.12.2003, 2003/6-731, 2003/742 (Kazancı Bilişim-İçtihat Bilgi Bankası). Aynı yönde bkz. HGK, 02.04.2003, 2003/6-253, 2003/270 (Kazancı Bilişim-İçtihat Bilgi Bankası).

¹⁹ Postacioğlu-Altay, s. 389; Kuru-Arslan-Yılmaz, s. 243; Oskay-Koçak-Deynekli-Doğan, C. 2, s. 2770.

²⁰ "Takip borçlusu Cevdet lehine Denizli 3.Asliye Hukuk Hakimliğinin 19.11.2002 tarih ve 2000/1197 esas-2002/870 sayılı kararı ile (1, 2, 5 ve 12 nolu bağımsız bölümlerin tapu

borçlunun gerekli işlemleri yapabilmesi için kendisine bir belge verir veya bu hususu tapu veya gemi siciline ya da mahkemeye bildirir²¹. Borçlu adına tescili sağlanan bu hakların, daha sonra haczedilip ilgili hükümlere göre paraya çevrilmesi suretiyle takip konusu alacağın tahsili sağlanır. Zira, sicile kayıtlı bir malın paraya çevrilebilmesi için, öncelikle ilgili sicilde takip borçlusu adına kaydının sağlanması gerekecektir (İİK m. 79/2, 91; AATUHK m. 88/1).

Benzer şekilde borçlunun zilyedi olduğu bir taşınmaz üzerinde olağanüstü zamanaşımı ile kazanımı isteme hakkının haczedilmesi hâlinde de, icra dairesi zilyetliğin başkasına devredilmesini önleyici tedbirleri alacak ve alacaklıya bir ay²² içinde taşınmazın borçlu adına tescili için dava açma yetkisini verecektir. Alacaklı tarafından açılan bu dava sonucunda borçlu adına tescile karar verilmesi hâlinde, ilgili taşınmaz başka bir karara gerek olmaksızın alacaklı tarafından haczedilmiş sayılır (İİK m. 94/3)²³.

Esasen ikinci fıkranın, üçüncü fıkrayı da kapsayan bir düzenleme olduğu söylenebilir²⁴. Zira, ikinci fıkrada hükme bağlanan tescil edilmeksizin kazanılan aynî haklardan biri de olağanüstü zamanaşımı ile kazanılan mülkiyet hakkıdır. Nitekim, olağanüstü zamanaşımı yoluyla mülkiyetin kazanılmasında mahkeme kararı sadece açıklayıcı nitelikte olup; taşınmaz

kayıtlarının iptallerine, Hasan oğlu 1971 doğumlu Cevdet adına tapu siciline kayıt ve tesciline) karar verilmiş olup, takip alacaklısı şirket tarafından İİK.nun 94/2. maddesi gereğince, borçlu lehine henüz tapuda tescil yapılmamış bu taşınmazların tescili hakkında kendisine yetki verilmesini istemiştir. Bu istek mercice kanun ve yönetmeliklerde kimlerin mahkeme ilamlarını kesinleştirilmesini isteyebileceği belirtilmiş olduğundan, alacaklı şirket vekiline yetki verilmemiştir... mercice takip alacaklısı lehine tanınan yasa hükmü gözetilmeksizin istemin kabulü yerine reddi isabetsizdir.” 12. HD, 29.04.2003, 7212/9594 (Oskay/Koçak/Deynekli/Doğan, s. 2786).

²¹ **Kuru**, C. 1, s. 674; **Kuru**, El Kitabı, s. 455; **Kuru/Arslan/Yılmaz**, s. 243-244; **Oskay/Koçak/Deynekli/Doğan**, C. 2, s. 2770.

²² Bu süre içerisinde dava açılmazsa haciz kalkmayacak; ancak zilyetliğin devrinin engellenmesine ilişkin herhangi bir tedbir alınmışsa, bu tedbirler kalkacaktır (**Kuru**, C. 1, s. 675; **Kuru/Arslan/Yılmaz**, s. 244, dn. 37).

²³ Burada söz konusu olan, daha önce haczedilen tescili talep etme hakkının, tescilin sağlanmasından sonra tescili sağlanan mal üzerinde hacze dönüşmesidir (**Postacıoğlu/Altay**, s. 390; **Kuru**, El Kitabı, s. 456; **Oskay/Koçak/Deynekli/Doğan**, C. 2, s. 2770).

²⁴ **Bulut**, s. 111.

mülkiyeti kararın verildiği tarihte değil, olağanüstü zamanaşımı şartlarının yerine getirildiği tarihte kazanılır²⁵. Bu nedenle, ikinci fıkrada yer alan borçlunun “*iktisap eyleyip henüz...tescil ettirmediği mülkiyet ve diğer aynî hakları*” kapsamında, zaten üçüncü fıkrada düzenlenen olağanüstü zamanaşımı yoluyla kazanılan haklar da yer almaktadır.

Alacaklının bu fıkralara dayanarak açtığı davalar nedeniyle yaptığı masraflar, ayrı bir takip veya hükme gerek kalmaksızın asıl takipte borçludan tahsil edilir (İİK m. 94/5). Bu durum, sadece açılan davanın kazanılmasına rağmen, yargılama giderlerinin davacı üzerinde bırakıldığı durumlarda karşımıza çıkabilir (Bkz. HMK m. 312/2). Borçlunun hiçbir etkisi olmaksızın, alacaklının açtığı bu davayı kaybetmesi neticesinde, takip borçlusunun bu dava masraflarını da ödemek zorunda bırakılması kabul edilmelidir.

C. Alacağın Dava Takip Yetkisinin Devri

İcra ve İflâs Kanunu’nun 120’nci maddesinin birinci fıkrasının, Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun’un 63’üncü maddesi kapsamında değerlendirilemeyeceğini ve esasen bu fıkra düzenlemesinin kamu alacağının niteliğiyle de uyum içerisinde olmadığını yukarıda belirtmiştik²⁶. Ayrıca, bu fıkrada düzenlenen alacağın ödeme yerine devriyle takip konusu borç ve icra takibi de sona erdiğinden gerçek anlamda bir paraya çevirmeden

²⁵ 4721 Sayılı Türk Medenî Kanunu’nun yürürlüğe girmesinden önce bu konu tartışmalı olup, doktrinde ve Yargıtay kararlarında bir görüş birliği mevcut değildi. Bunun üzerine 4.12.1998 tarihli 1996/4 esas ve 1998/3 karar numaralı Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararı (RG, 06.05.1999, S. 23687) ile olağanüstü zamanaşımı ile mülkiyetin kazanıldığına dair verilen mahkeme kararının inşai nitelikte olduğu ve bu nedenle mülkiyetin tescil kararının kesinleştiği anda kazanılmış olacağına karar verilmişti. Ancak, Türk Medenî Kanunu 713. maddenin beşinci fıkrası ile bu durum değiştirilmiş ve açıkça “*Mülkiyet, birinci fıkrada öngörülen koşulların gerçekleştiği anda kazanılmış olur*” hükmüne yer verilmiştir. Nitekim, 713. maddenin gerekçesinde de “*maddenin beşinci fıkrasında, yürürlükteki maddenin dördüncü fıkrasından farklı olarak, mülkiyetin birinci fıkrada öngörülen koşulların gerçekleştiği anda kazanılmış olacağı ifade edilmiştir*” şeklinde net bir açıklama mevcuttur.

²⁶ Bkz. yuk. II/B.

dahi söz edilemez²⁷. Bu nedenle, burada sadece alacağın dava takip yetkisinin devrini düzenleyen ikinci fıkra üzerinde durulacaktır.

İcra ve İflâs Kanunu'nun 120'nci maddesinin ikinci fıkrasına göre alacaklılar, borçlunun üçüncü bir şahıstaki alacağının tahsilini veya böyle bir şahsa karşı sahip olduğu dava yetkisinin kullanılmasını üzerlerine alabilirler. Bunun için, haciz sahibi tüm alacaklıların muvafakatının bulunması²⁸ ve alacağın borsada veya piyasada belirli bir fiyatının olmaması gerekir. Bu alacağın mutlaka bir para alacağı olması şart değildir. Bir alacak hakkı niteliğinde olan tüm talepler için ilgili fıkra uygulama alanı bulabilir²⁹.

Alacağın dava takip yetkisinin devri talebi icra dairesine iletilir. Bu devrin kanunî şartlarının gerçekleşmesi hâlinde, icra dairesi, alacaklıların taleplerine göre, dava takip yetkisinin tüm alacaklılara veya içlerinden bir ya da birkaçına devredildiğine karar verir. Ayrıca yetkiyi devralan alacaklılara, bu amaçla gerekli işlemleri yapabileceklerine dair bir belge de verilir³⁰. Alacaklılar bu belge ile, borçlunun alacaklı olduğu üçüncü kişiye karşı dava açabileceği gibi takip yollarına da başvurabilirler³¹. Yetkiyi kullanan alacak-

²⁷ **Bulut**, s. 22.

²⁸ İcra ve İflâs Kanunu'nun 120'nci maddesinin birinci fıkrasında "*hacze iştirak eden bütün alacaklılar muvafakat ederse*" denilmiş, ikinci fıkrada da aynı şartların aranacağı belirtilmiştir. Ancak, kanaatimizce bu ifadeyi haciz sahibi bütün alacaklılar olarak anlamak gerekir. Zira, alacağın dava takip yetkisinin devri tüm alacaklıları etkileyecek sonuçlar doğurabilecektir (Bkz. **Bulut**, s. 197 vd). Kaldı ki, mehz Kanun olan İsviçre İcra ve İflâs Kanunu'nda açıkça bütün hacizli alacaklıların muvafakati aranmıştır. Bu konuda bkz. **Jaeger/Walder/Kull**, Art. 131, Rdnr. 5; **Fritzsche/Walder**, s. 427; **Amonn/Walther**, s. 259, Rdnr. 46; **Stahelin/Bauer/Stahelin**, Art. 131, Rdnr. 5; **Hunkeler**, Art 131, Rdnr. 6; **Bulut**, s. 162-165.

²⁹ **Jaeger/Walder/Kull**, Art. 131, Rdnr. 27; **Fritzsche/Walder**, s. 426, dn. 54; **Bulut**, s. 31. Karşı görüşte **Stahelin/Bauer/Stahelin**, Art. 131, Rdnr. 15.

³⁰ **Jaeger/Walder/Kull**, Art. 131, Rdnr. 27; **Fritzsche/Walder**, s. 428; **Stahelin/Bauer/Stahelin**, Art. 131, Rdnr. 20; **Kuru**, C. 2, s. 1224; **Kuru**, El Kitabı, s. 633; **Kuru/Arslan/Yılmaz**, s. 317; **Uyar**, C. 6, s. 9463; **Pekcamitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes**, s. 380; **Oskay/Koçak/Deynekli/Doğan**, C. 3, s. 3104; **Yavaş**, s. 200; **Bulut**, s. 226.

³¹ "*İcra dairesi, alacağın tahsili için devralan alacaklıya gerekli işlemleri yapmaya yetkili olduğuna dair 24.1.1995 tarihli belge verdiği göre, alacaklı bu belge ile 3. kişiye karşı dayanak senedin niteliğine göre icra takibi yapabilir. Belirtilen hususlar gözardı*

lılar borçluya ait dava takip yetkisini kullandıkları için, bu alacaklılar tarafından yürütülen dava veya takibin tarafı, dava takip yetkisi alacaklıları tarafından kullanılan borçlu olacaktır³². Ancak, bu dava veya takipteki tüm işlemler alacaklılar tarafından yapılacaktır.

Alacaklılar tarafından borçlunun dava takip yetkisi kullanılarak yapılan dava ve takip sonucunda alacak elde edilirse, elde edilen para icra vizesine yatırılır³³. Yetkiyi devralan alacaklıların alacakları ve masrafları öncelikli olmak şartıyla (İİK m. 120/3) paraların paylaşılması aşamasına geçilir ve takip bu şekilde sona erer³⁴. Eğer dava takip yetkisi devredilen alacak hakkı bir taşınır ya da taşınmaz mala ilişkinse, alacaklıların haczi, yürüttükleri dava veya takip sonucunda elde edilen bu mal üzerinde hacze dönüşecektir³⁵. Bu hâlde, borçlunun malvarlığına dahil edilen bu mal, ilgili hükümlere göre açık artırma yoluyla veya şartları gerçekleşmişse pazarlık suretiyle paraya çevrilecek ve aynı şekilde paraların paylaşılmasıyla takip sona erecektir.

IV. KAMU İCRA HUKUKUNDA BORÇLUNUN ÜÇÜNCÜ KİŞİLERDEKİ HAKLARININ PARAYA ÇEVİRİLMESİ YOLLARI

A. Üçüncü Kişiye Haciz Bildirisi Gönderilmesi

Genel icra hukukunda olduğu gibi kamu icra hukukunda da, borçlunun üçüncü kişilerdeki haklarının haczi ve paraya çevrilmesi denildiğinde üzerinde durulan düzenleme, üçüncü kişiye haciz bildirisi gönderilmesi suretiyle

*edilerek yazılı şekilde 'kambiyo senetlerine mahsus yolla takip yapılamayacağından' bahisle karar verilmesi isabetsizdir."*12. HD, 15.06.1995, 8316/8949 (Uyar, C. 6, s. 9464).

³² Bu konuda bkz. **Bulut**, s. 233-254.

³³ Dava veya takip neticesinde üçüncü kişinin ödemek zorunda kalacağı miktar, bu kişi tarafından doğrudan ilgili takip dosyasına ödenmelidir. Dava takip yetkisini kullanan alacaklıların bu parayı bizzat tahsil ederek, kendilerinin icra vizesinde yatırmaları kabul edilemez (**Bulut**, s. 263, dn. 178).

³⁴ **Jaeger/Walder/Kull**, Art. 131, Rdnr. 21; **Fritsche/Walder**, s. 428; **Amonn/Walther**, s. 262, Rdnr. 62; **Stahelin/Bauer/Stahelin**, Art. 131, Rdnr. 29; **Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes**, s. 380.

³⁵ **Bulut**, s. 262. Ayrıca karşı. İİK m. 94/3.

(AATUHK m. 79) alacağın tahsil dairesine ödenmesinin istenmesi olmaktadır³⁶. Hatta yargı kararlarında da üçüncü kişideki alacağı tek tahsil yolunun, üçüncü kişiye bildiri gönderilmesi olduğu yönünde açıklamalara yer verilmektedir. Oysa, genel icra hukukunda olduğu gibi kamu icra hukukunda da, bildiri(ihbarname)³⁷ usûlü üçüncü kişideki alacak için öngörülen tek yol olarak kabul edilemez. Esasen üçüncü kişiye haciz bildirisi gönderilmesi, genel icra hukukunda olduğu gibi³⁸, sadece üçüncü kişideki mal veya alacağın korunması amacını taşımaktadır. Nitekim, Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'un 62 ve devamı maddelerine göre düzenlenecek bir haciz tutanağı ile dahi üçüncü kişideki mal veya alacağın haczi hukuken yapılmış olacaktır³⁹. Ayrıca, üçüncü kişilerdeki bazı alacak haklarının haciz bildirisi yoluyla tahsili de mümkün değildir.

“Üçüncü şahıslardaki menkul malların, alacak ve hakların haczi” başlıklı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'un 79'uncu maddesi⁴⁰, üçüncü kişiye bildiri gönderilmesi sürecini düzenlemektedir. Buna göre, hamiline yazılı olmayan veya cirosu kabil olmayan senede dayanan alacaklar ile maaş, ücret, kira vesaire gibi her türlü hakların ve fiilen tutanak düzenlemek suretiyle haczi kabil olmayan üçüncü şahıslardaki menkul malların haczi, borçlu veya zilyed olan veyahut alacak ve hakları ödemesi gereken gerçek ve tüzel kişilere, kurumlara haciz keyfiyetinin tebliğ suretiyle yapılır. Öncesinde kamu borçlusu adına düzenlenen bir haciz varakasının varlığı şartıyla (AATUHK m. 64)⁴¹, tahsil dairesi tarafından tebliğ edilecek haciz bildirisi ile; bundan böyle borcunu ancak tahsil daire-

³⁶ **Karakoç**, Genel Vergi, s. 692 vd.; **Karakoç**, Menfi Tespit, s. 225 vd.; **Değirmenci**, s. 138-141; **Dönmez**, s. 157-161.

³⁷ Genel icra hukukunda ihbarname (İİK m. 89); kamu icra hukukunda ise, bildiri (AATUHK m. 79) kavramları tercih edilmiştir. İcra ve İflâs Kanunu'na göre toplamda üç ihbarname -üçüncü ihbarnameyi Kanun bildirim olarak ifade etmiştir- varken, Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'da sadece bir bildiri gönderilmesi haricinde, bu iki düzenleme arasında esaslı bir farklılık yoktur.

³⁸ **Kuru**, C. 1, s. 691; **Uyar**, C. 5, s. 7607.

³⁹ **Yılmaz**, s. 140-141; **Arslaner**, s. 245, dn. 163. Karşı görüşte **Çelik**, s. 229.

⁴⁰ Bu konuda bkz. **Karakoç**, Genel Vergi, s. 692-694; **Şimşek**, s. 746 vd.; **Arslaner**, s. 250 vd.

⁴¹ **Coşkun**, s. 800; **Gerçek**, s. 211; **Candan**, s. 465; **Arslaner**, s. 240-241; **Tombaloğlu**, s. 126.

sine ödeyebileceği ve kamu borçlusuna yapılacak ödemenin geçerli olmayacağı veya elinde bulundurduğu menkul malı ancak tahsil dairesine teslim edebileceği ve malın kamu borçlusuna verilmemesi gerektiği; aksi takdirde, kamu borçlusuna yapılan ödemeler ile malın bedelini tahsil dairesine ödemek zorunda kalacağı üçüncü şahsa bildirilir. Haciz bildirisini tebliğ edilen üçüncü şahıs, borcu olmadığı veya malın yedinde bulunmadığı ya da haczin tebliğinden önce borcun ödendiği veya malın tükedildiği ya da kusuru olmaksızın telef olduğu veya alacak borçluya ya da emrettiği yere verilmiş olduğu gibi bir iddiada ise durumu, haciz bildirisinin kendisine tebliğinden itibaren yedi gün içinde tahsil dairesine yazılı olarak bildirmek zorundadır. Üçüncü şahsın süresinde itiraz etmemesi hâlinde, mal elinde veya borç zimmetinde sayılır⁴² ve hakkında Amme Alacaklarının Tahsil Usûlü Hakkında Kanun hükümleri tatbik olunur⁴³. Üçüncü şahıs, haciz bildirisine süresinde itiraz ederse, alacaklı kamu kurumu⁴⁴ bir yıl içinde, üçüncü şahsın yaptığı itirazın aksini genel mahkemelerde açacağı davada ispat ederek, üçüncü şahsın İcra ve İflâs Kanunu'nun 338'inci maddesinin birinci fıkrasına göre gerçeğe aykırı beyanda bulunmaktan cezalandırılmasını ve borçlu bulunduğu tutarın ödenmesine hükmedilmesini isteyebilir⁴⁵.

⁴² Bu kesinleşme sadece takip hukuku anlamındadır: "6183 Sayılı Kanunun 79. maddesi hükmünde öngörüldüğü üzere yasal sürede itiraz edilmemesi nedeniyle haciz bildirisinin kesinleşerek hacze konu borcun 3. şahıs zimmetinde sayılması takip hukuku alanında bir kesinleşme olup bu durumun; özellikle 6183 Sayılı Kanunda İcra İflas Kanununun 72. maddesine muadil bir hüküm bulunmadığı, menfi tespit davası açılmasına yasaca cevaz verilmediği olgusu gözetildiğinde; ödeme emrine itiraz kapsamında İş Mahkemesinde açılacak bir davada 3. şahsın maddi hukuk anlamında borçlu olmadığını kanıtlanmasına yasal engel teşkil etmeyeceği söz götürmez. Hal böyle olunca 3. şahsın 6183 Sayılı Kanunun 58. maddesi hükmüne göre Kurum aleyhine açacağı ödeme emrinin iptali davasında Kurum borçlusuna karşı borçlu olmadığını yada malın yed'inde bulunmadığını iddia ve ispat etmesi mümkündür." 10. HD, 25.10.2005, 2005/9106, 2005/11013 (Kazancı Bilişim-İçtihat Bilgi Bankası).

⁴³ Bu düzenlemenin eleştirisi için bkz. aşa. dn. 67-69.

⁴⁴ Alacaklı kamu kurumunun kamu alacağını tahsille görevli tahsil dairesinin ayrı bir tüzel kişiliği olmadığından, buradaki davanın tarafının tüzel kişiliğe sahip kamu kurumu olacağı belirtilmiştir.

⁴⁵ Üçüncü kişinin itirazının, alacaklı kamu kurumu tarafından reddi söz konusu olamaz: "Şirketinin vergi borcu nedeniyle davacı adına 6183 sayılı Kanunun 79'uncu maddesi uyarınca düzenlenen haciz bildirisine yedi gün içinde itiraz edilmesi üzerine, vergi

Buna göre, madde kapsamında kalan menkul mal ve alacak haklarının üçüncü şahıs tarafından tahsil dairesine teslimi veya ödenmesi talep edilmektedir. Üçüncü şahsın bu haciz bildirisine itirazı üzerine, ilgili kamu kurumu tarafından üçüncü şahsa karşı genel mahkemelerde dava açılmak suretiyle kamu borçlusunun alacağı ispat edilerek, bu alacağın tahsili sağlanmaktadır. Burada kamu kurumu tarafından açılacak davada görevli ve yetkili mahkeme genel hükümlere göre tespit edilecektir. Davacı, ilgili kamu kurumu; davalı ise, haciz bildirisine itiraz eden üçüncü şahıs olacaktır. Ancak bu davada,

daresince davacının haciz bildirisine ile talep edilen borçtan sorumlu olduğu, haczin devam ettiği ve gereği yerine getirilmediği takdirde cebren takip ve tahsil hükümlerinin uygulanacağı belirtilerek, itirazın reddine ilişkin işlemin tesis edildiği anlaşılmaktadır... Sözü edilen düzenlemede öngörüldüğü şekilde vergi dairesince, itirazın aksinin genel mahkemelerde açılacak dava ile ispat edilmesi gerektiği, bunun dışında idare tarafından uygulanabilecek bir usul olmadığı dikkate alındığında...” Dş. 3. D., 19.09.2011, 2009/3350, 2011/4930 (Kazancı Bilişim-İçtihat Bilgi Bankası); “Her iki haciz bildirisine süresinde itirazda bulunulduğu, usule uygun itirazdan sonra alacağın davacının uhdesinde bulunmadığının kabul edilmesinin gerektiği, bu durumda idarenin itirazı kabul etmeme ve haciz bildirisini yenileme gibi hak ve yetkisinin bulunmadığı, alacağın varlığının adli yargıda idare tarafından açılacak bir davayla ortaya konulabileceği, ilk haciz bildirisine verilen yanıtta borçlu şirketin alacakları üzerinde hacizlerin bulunduğu ve İstanbul 1.İcra Müdürlüğü’nün haciz bildirisine yer verildiği ve İstanbul 1.İcra Müdürlüğü’nün haciz bildirisinin davalı idarenin haciz bildirisinden önce olduğunun davalı İdarenin itilasında olduğu, bu durumda borcun davacının zimmetinde olduğunun kabulünün mümkün olmadığı gerekçesiyle işlemin iptaline karar verilmiştir.” Dş. 4. D., 27.09.2007, 2007/1944, 2007/3013 (Kazancı Bilişim-İçtihat Bilgi Bankası). Buna rağmen, kamu kurumu tarafından itiraz reddedilmişse, üçüncü kişinin bu işlemin iptalini istemesi mümkündür: “Vergi Mahkemesince, yükümlü şirkete 17.4.1998 tarihinde tebliğ edilen haciz bildirimine karşı tebliğ tarihinden itibaren 30 günlük yasal süre içinde dava açılmadığı gerekçesiyle davanın süre aşımı yönünden reddine karar verilmiş ise de; olayda, yukarıda açıklanan madde hükmü uyarınca haciz bildiriminin tebliğinden itibaren 7 gün içinde tahsil dairesine yazılı beyanda bulunulmasından sonra tahsil dairesince verilen 20.5.1998 tarihli olumsuz cevap üzerine 30 günlük yasal süre içinde dava açıldığı anlaşıldığından mahkemeye davanın esasını incelenerek bir karar verilmesi gerekirken, süre aşımı yönünden reddinde isabet görülmemiştir.” Dş. 9. D., 03.02.1998, 1998/3291, 1999/353 (Kazancı Bilişim-İçtihat Bilgi Bankası). Aksi yönde “6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun’un 79’uncu maddesi uyarınca düzenlenen haciz bildirisine yapılan itirazın reddine ilişkin işlem idari davaya konu edilemez.” Dş. 3. D., 19.09.2011, 2009/3350, 2011/4930 (Kazancı Bilişim-İçtihat Bilgi Bankası).

esasen, üçüncü şahsın kamu borçlusuna borçlu olup olmadığı tespit ve borçlu ise, borcun alacaklı kamu kurumuna ödenmesi talep edilmektedir.

Diğer taraftan belirtmek gerekir ki, alacaklı kamu kurumu e-haciz uygulamasıyla, bu uygulama kapsamında olan üçüncü kişiler (çoğunlukla bankalar) nezdindeki alacaklara doğrudan haciz koyabilmektedir. Böylece, bu kişilere artık haciz bildirisi gönderilmesine gerek kalmamaktadır⁴⁶.

Genel icra hukukundaki benzer hüküm olan İcra ve İflâs Kanunu'nun 89'uncu maddesinin ilk hâli de Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'un 79'uncu maddesiyle oldukça paralel bir düzenlemeye sahipti. Kanun'un yürürlüğe girdiği tarihte benzer şekilde tek bir ihbarname öngören ve üçüncü kişiye on gün içerisinde icra dairesine itiraz etme imkânı veren 89'uncu madde, bugün oldukça değişik bir hâl almıştır. 3890 sayılı Kanun⁴⁷ ile on günlük süre yedi güne indirilmiş, 538 sayılı Kanun⁴⁸ ile ikinci ihbarname ve 4949 sayılı Kanun⁴⁹ ile üçüncü ihbarname -kanunî ifadesiyle bildirim- düzenlenmiştir. 21.07.1953 tarihli olan Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'un 79'uncu maddesi, İcra ve İflâs Kanunu'ndaki sonraki değişikliklerden etkilenmemiş; Kanun'un kabul edildiği tarihte genel icra hukukunun yürürlükte olan ve muhtemelen daha yerinde olan 89'uncu maddesine paralel bir düzenlemeye yer vermiştir. Nitekim, yukarıda da belirttiğimiz gibi İcra ve İflâs Kanunu'na sonradan eklenen ikinci ve üçüncü haciz ihbarnameleri, Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'un 79'uncu maddesinde yer almamaktadır.

B. Kamu Borçlusunun Sahip Olduğu Hakların Tahsil Dairesi Tarafından Kullanılmasının Sınırı

1. Genel Olarak

Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'un 63'üncü maddesi, tahsil dairesine borçlunun sahip olduğu tüm yetkileri kullanma imkânıyla donatmaktadır. Kuşkusuz ki, bu yetki, kamu borçlusunun alacaklı

⁴⁶ Gerçek, s. 240; Arslaner, s. 256.

⁴⁷ RG, 11.07.1940, S. 4558.

⁴⁸ RG, 06.03.1965, S. 11946.

⁴⁹ RG, 30.07.2003, S. 25184.

olduğu üçüncü kişiye karşı sahip olduğu tüm yetkilerin tahsil dairesi tarafından onun adına kullanılarak gerekli hukukî yollara başvurulmasını da kapsar şekilde anlaşılabilir. Böylece tahsil dairesi, kamu borçlusunun alacaklı olduğu üçüncü kişiyi doğrudan takip ve dava ederek dolaylı olarak kamu borcunun tahsilini sağlayabilir. Ancak, ilgili maddenin bu yetkileri kapsadığı kabul edilse dahi, madde metninde getirilen sınırlamalara değinilmelidir. Buna göre, tahsil dairesinin bir intifa hakkı, taksim edilmemiş bir miras veya iştirak hâlinde tasarruf olunan bir mal hissesi gibi malların paraya çevrilebilir hâle getirilmesi için hukukî yollara başvurabileceği belirtilmiştir. Burada yoruma muhtaç ifade, “*gibi mallar*” kapsamında nelerin yer alacağıdır. Ayrıca, İcra ve İflâs Kanunu’ndaki açık düzenlemelerin⁵⁰ bilinçli olarak, örneğin kamu alacağının tahsili süreciyle uyumsuz görülmesi gibi bir sebeple, Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun kapsamı dışında tutulmuş olabileceği üzerinde de durulmalıdır. Diğer yandan, 63’üncü maddedeki “*borçlunun haklarını tasfiye bakımından onun haiz olduğu bütün salahiyetler*” ifadesinin oldukça geniş kapsamlı olması nedeniyle, İcra ve İflâs Kanunu’nda alacaklılara tanınan açık yetkilerin ayrıca ifade edilmesine gerek duyulmamış olabileceği de gözardı edilmemelidir.

Bu açıklamalar çerçevesinde, kesin bir sonuca varmadan önce belirttiğimiz ihtimâller üzerinde durulacak ve elde edilen sonuçlara göre görüşümüz açıklanacaktır. Bu noktada, madde gerekçesi, ne yazık ki, pek yol gösterici nitelikte değildir. Zira, yürürlükteki 63’üncü maddeyi karşılayan tasarının 112’nci maddesinin gerekçesinde sadece madde metni tekrar edilmiş⁵¹; komisyon raporunda ise, sadece birtakım dilbilgisi değişikliklerine değinilmiştir⁵².

⁵⁰ Bu düzenlemeler, Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun’un 63’üncü maddesinde açıkça ifade edilmemesine rağmen, İcra ve İflâs Kanunu’nun 94’üncü maddesinin ikinci ve üçüncü fıkraları ile 120’nci maddesinin ikinci fıkrasıdır. Bu fıkralara ilişkin olarak bkz. yuk. III/B-C.

⁵¹ “112 nci madde tahsil dairesine borçlunun intifa hakkı, taksim edilmemiş bir miras veya iştirak halinde tasarruf olunan bir mal hissesi gibi malların paraya çevrilebilir hale getirilmesi hususunda yetki tanımakta bu surette kamu idaresini bu mallardan hakkını elde etmek hususunda borçlunun iradesine muhtaç olmaktan kurtarmaktadır.” (Aykaç, s. 36).

⁵² “Birinci fıkrada tekrara mâni olmak için (Borçlunun) yerine (onun) denilmiş... bir intifa hakkı - ifadesinden sonra (,) yerine (veya) getirilmiştir.” (Aykaç, s. 53).

2. Kamu İcra Hukukunda Genel İcra Hukukundaki Diğer Yetkilerin Bilinçli Olarak Dışlanmış Olma İhtimâli

a. Genel İcra Hukukunda Bazı Hakların Borçlu Adına Tescilinin Alacaklılar Tarafından İstenmesi

İcra ve İflâs Kanunu'nun 94'üncü maddesi "*iştirak hâlinde tasarruf edilen mallar*" başlıklı olmasına rağmen, iştirak hâlinde tasarruf edilen malların haczi sadece maddenin birinci fıkrasında düzenlenmektedir. Bu fıkra 4949 sayılı Kanun'un⁵³ 25'inci maddesi ile yapılan değişiklikle, pay senedi veya ilmühabere bağlanmamış anonim şirket paylarının haczi için de özel düzenlemeler getirilmiştir. Maddenin ilk hâlinde de bugün de, ikinci fıkra borçlunun iktisap etmesine rağmen tapuya tescil ettirmediği aynî hakların borçlu adına tescilinin alacaklılar tarafından kullanılması da yer almaktadır. Üçüncü fıkra düzenlenen olağanüstü zamanaşımıyla kazanılan bir aynî hakkın borçlu adına tescilini istemeye ilişkin düzenleme ise, 538 sayılı Kanun'un⁵⁴ 52'nci maddesiyle getirilmiştir⁵⁵. Kanun'un 120'nci maddesinde düzenlenen alacaklılara borçlunun alacaklı olduğu üçüncü kişileri doğrudan takip ve dava etme yetkisi veren düzenleme ile 90'ıncı maddesindeki icra dairesinin günü gelen alacakları tahsil için işlemler yapabileceğini hükme bağlayan düzenleme ise, İcra ve İflâs Kanunu'nun ilk hâlinde beri vardır. Daha açık bir ifadeyle, birbirine oldukça benzer hükümler ihtiva eden genel icra hukuku ve kamu icra hukukunun temel düzenlemeleri, düzenlenme anlarından itibaren belirttiğimiz noktalarda birbirinden ayrılmaktadır. O hâlde, Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'a bu açık hükümlerin alınmamış olmasının nedeni irdelenmelidir. Zira, İcra ve İflâs Kanunu'nda yer alan bu düzenlemeler, sonradan hukukumuza girmiş değildir; Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'un düzenlendiği tarihlerde de zaten İcra ve İflâs Kanunu'nda var olan hükümlerdir.

⁵³ RG, 30.07.2003, S. 25184.

⁵⁴ RG, 06.03.1965, S. 11946.

⁵⁵ Türk Medenî Kanunu'nun 713'üncü maddesi gereği, zaten artık 94'üncü maddenin üçüncü fıkrasını da ikinci fıkra kapsamında değerlendirmenin mümkün olduğu konusunda bkz. yuk. III/B ve **Bulut**, s. 111.

Bu noktada belirtilmesi gereken önemli bir nokta, Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'un 63'üncü maddesinde tercih edilen başlıktır. Zira, İcra ve İflâs Kanunu'nun 94'üncü maddesi "*iştirak hâlinde tasarruf edilen mallar*" başlığını taşımasına rağmen, Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'un 63'üncü maddesi için "*diğer hakların paraya çevrilmesi*" başlığı tercih edilmiştir. Ayrıca, İcra ve İflâs Kanunu'nun haczedilen mallara ilişkin muhafaza tedbirleri arasında yer alan ve "*diğer haklar için*" başlığı altında icra dairesine günü gelen alacakları tahsil yetkisi veren 90'ıncı madde de dikkate alınmalıdır. Buradan hareketle, kamu icra hukukunda tahsil dairesinin -ayrı bir icra dairesinin takip sürecine dahil olmaması nedeniyle- gerekli işlemleri zaten yapabileceği ve bu durumun 63'üncü maddenin kapsamında dahil edilmesi gerektiği düşünülebilir. Nitekim, İcra ve İflâs Kanunu'nun 94'üncü maddesinde "gibi" ifadesi kullanılmamış ve düzenlemenin sınırları açıkça çizilmiştir. Oysa, Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'un 63'üncü maddesinin sınırlayıcı bir ifadeye sahip olmaması ve ayrıca sınırlayıcı bir madde başlığını da tercih etmemesi dikkate alındığında, bu maddenin -en azından⁵⁶- İcra ve İflâs Kanunu'nun 94'üncü maddesinin ikinci ve üçüncü fıkrasındaki borçlu adına tescil isteme hakkını da içerdiği kanaatindeyiz.

Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'daki sayımı geniş yorumlayan bir görüş, Kanun'un 63'üncü maddesi kapsamında senede bağlanmamış anonim şirket paylarının da zaten haczedilebileceğini belirtmektedir⁵⁷. Oysa böyle bir yorum, maddede sayılan hakların niteliğiyle bağdaşmayacak ve oldukça zorlayıcı olacaktır⁵⁸.

b. Genel İcra Hukukunda İcra Dairesine Tanınan Yetkiler

İcra ve İflâs Kanunu'nun 90'ıncı maddesinde düzenlenen ve çalışmamız bakımından önem arz eden husus, icra dairesinin alacakların muhafazası ve muaccel olanların tahsili için gerekli işlemleri yapabilmesidir. Genel icra hukukunda bu yetkiye dayanarak, icra dairesinin haczedilen alacakların

⁵⁶ Bu düzenlemenin, İcra ve İflâs Kanunu'nun 120'nci maddesinin ikinci fıkrasını da karşılar nitelikte olup olmadığı ileride incelenecektir. Bkz. aşa. IV/B/2/b.

⁵⁷ **Coşkun**, s. 658.

⁵⁸ Bu konuda bkz. aşa. IV/B/3.

korunması ve paraya çevrilmesi için gerekli işlemleri yapabileceği kabul edilmektedir⁵⁹. Aşağıda inceleyeceğimiz Kanun'un 120'nci maddesinin ikinci fıkrasına göre tahsil yetkisinin alacaklılara devredilmesi ise, esasen icra dairesi tarafından yapılması pek mümkün gözükmeyen dava veya takip yoluyla alacağının tahsilinin, takip alacaklılarına devredilmesinden ibarettir⁶⁰. Diğer bir deyişle, İcra ve İflâs Kanunu'nun 90'ncü maddesine göre icra dairesinin haiz olduğu yetki, aynı Kanun'un 120'nci maddesinin ikinci fıkrasına göre alacaklılara devredilebilmektedir. O hâlde, kamu icra hukukunda icra dairesi ve alacaklılar şeklinde bir ayırım söz konusu olmadığından, böyle bir yetkiye tahsil dairesinin sahip olup olmadığı da incelenmelidir.

Öncelikle belirtmek gerekir ki, kamu icra hukukunda tahsil dairesine böyle açık bir yetki tanıyan düzenleme mevcut değildir. Bu muhtemel yetkinin çıkarılabileceği düzenlemeler Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'un 63'üncü ve 82'nci maddeleridir. Aşağıda değineceğimiz 63'üncü maddenin sınırlayıcı lâfzı gereği, bu maddeden böyle bir yetki çıkarmak mümkün görünmemektedir⁶¹. 82'nci madde bakımından ise, bir alacak hakkını içeren kambyo senetleri ve hisse senetleri konumuz bakımından önem arz etmektedir. İlgili maddede, sadece bu tür malların tahsil dairesince korunacağı hükme bağlanmış; tahsil dairesine, bu senetlerdeki alacak haklarını tahsil etme yetkisi tanınmamıştır. O hâlde, bu senetlerin içerdiği alacak hakları, esasen bu alacak haklarının bağlı olduğu senetlerin paraya çevrilmesi yoluyla olabilecektir. Bu da sadece taşınır malların paraya çevrilmesine ilişkin hükümler çerçevesinde, açık artırma veya şartların gerçekleşmesi hâlinde pazarlık suretiyle olacaktır (AATUHK m. 85/1). Diğer bir deyişle, 82'nci madde kapsamında yer alan alacak haklarının dahi bizzat tahsil dairesi tarafından takip edilerek, doğrudan üçüncü kişiden tahsili yoluyla paraya çevrilmesine açık bir imkân tanınmamıştır.

Ancak, doktrinde, böyle bir sonucu doğuran hukukî sebepler açıklanmasa da, tahsil dairesinin senede bağlı alacağın tahsili için gerekli tüm hukukî yollara başvurabileceği; senedin vadesinde borçlusuna sunularak tahsilatın sağlanabileceği belirtilmiştir⁶².

⁵⁹ **Kuru**, El Kitabı, s 497, 594; **Uyar**, C. 5, s. 7828.

⁶⁰ **Bulut**, s. 35.

⁶¹ Bkz. aşa. IV/B/3.

⁶² **Aykaç**, s. 297.

c. Genel İcra Hukukunda Alacağın Tahsil İçin Devri

İcra ve İflâs Kanunu'na göre alacak hakları da taşınır mal hükmündedir (İİK m. 106/2) ve bir taşınır mal gibi haczi neticesinde taşınır mallar gibi açık artırma suretiyle paraya çevrilebilir. Genel icra hukukunda borçlunun üçüncü kişideki alacak hakları, üçüncü kişiye ihbarname göndermek suretiyle (İİK m. 89) ya da icra dairesinden alınacak yetkiye dayanılarak doğrudan üçüncü kişinin dava veya takip edilmesi suretiyle paraya çevrilebilir (İİK m. 120/2). Ancak, bu iki yol her zaman birbirinin alternatifi olarak kabul edilemez ve esasen başvuru yola göre birtakım farklılıklar da ortaya çıkabilir. Genel icra hukukunda ortaya çıkan bu sorunlar, çalışmamızın sınırlarını aştığından bu hususlara değinmiyoruz⁶³.

Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'da ise, alacak haklarının paraya çevrilmesi taşınır mallara ilişkin hükümlere tâbi kılınmamıştır. Zira, Kanun'un 3'üncü maddesinde "*mal*" kavramıyla taşınır ve taşınmaz mallar ile alacak haklarının ifade edildiği belirtilmiştir. Buna göre alacak hakları, taşınır mal kapsamı dışında kalan ayrı bir mal kategorisi olarak zikredilmiştir. Kaldı ki, İcra ve İflâs Kanunu'nda olduğu gibi, alacak haklarını taşınır mal hükmünde kabul eden herhangi bir düzenleme de mevcut değildir. O hâlde, kamu icra hukukunda alacak hakları da bir haciz tutanağı ile haczedilebilecek (AATUHK m. 62/1); ancak, bu alacak hakları -senede bağlı alacaklar için senedin paraya çevrilmesi haricinde (AATUHK m. 82)- taşınır mallar gibi açık artırma suretiyle paraya çevrilemeyecektir. Diğer yandan, Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'un taşınır mallara ilişkin hükümleri arasında düzenlenen ve taşınır malların korunması başlıklı 82'nci maddede, bir alacak hakkı olmasına rağmen ticarî senet (kambiyo senedi), hisse senedi ve tahvil şeklinde tecessüm eden hakların, daha doğrusu bu haklara ilişkin senetlerin, tahsil dairesince muhafaza edileceği hükme bağlanmıştır. O hâlde, bu şekilde bir senede bağlanmış olan alacak hakları da, esasen senedin paraya çevrilmesi suretiyle⁶⁴, taşınır mallar gibi açık artırma suretiyle satılabilecektir. Tekrar belirtmek isteriz ki, böyle bir senede bağlanan alacak haklarının bizzat tahsil dairesi tarafından takip ve

⁶³ Bu konuda bkz. **Bulut**, s. 68 vd.

⁶⁴ **Yılmaz**, s. 144.

dava edilerek tahsili yolu öngörülmemiştir (Karş. AATUHK m. 82; İİK m. 88, 90).

Hamiline yazılı olmayan veya cirosu kabil bir senede⁶⁵ dayanmayan alacaklar için ise, Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'un 79'uncu maddesinde düzenlenen ve yukarıda⁶⁶ kısaca açıklanan haciz bildirisini gönderme usulü uygulanacaktır. Haciz bildirisine itiraz neticesinde, alacaklı kamu kurumu, itiraz eden üçüncü kişiye genel mahkemelerde açacağı bir dava ile üçüncü kişinin borçlu olduğu tutarı ödemesine mahkûm edilmesini talep edebilmektedir. Ancak, mahkeme hükmü tek başına alacaklı

⁶⁵ Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'un 82'nci maddesinde sadece kambiyo senedi kavramı tercih edilmiş; İcra ve İflâs Kanunu'nun 88'inci maddesinde olduğu gibi cirosu kabil bir senet olması aranmamıştır. O hâlde, kamu icra hukukunda nama yazılı kambiyo senetlerinin dahi fiilen muhafaza altına alınması gerekecektir. Bu ise, Kanun'un 79'uncu maddesinde cirosu kabil bir senet olmayan nama yazılı kambiyo senetleri bakımından da haciz bildirisini gönderilmesi gerektiğine ilişkin düzenlemeyle çelişki içerisindedir. Bu çelişkinin giderilebilmesi için, 82'nci maddedeki ticarî senet kavramını sadece hamiline yazılı ve cirosu kabil senetler şeklinde dar anlamlandırmak yerinde olacaktır. Benzer yönde **Şimşek**, s. 747, dn. 3; **Coşkun**, s. 800-801, 842; **Candan**, s. 467-469; **Çelik**, s. 229; **Yılmaz**, s. 141; **Arslaner**, s. 241-242; **Tombaloğlu**, s. 126. Danıştay da bu yoruma uygun kararlar vermektedir: "*Hamiline yazılı olan veya cirosu kabil bir senede dayanan alacakların, senedin zaptolunması ile haczedilebileceği, senet fiilen ele geçirilmeden haciz bildirisini ile haciz yapılamayacağı, zira bu tür alacaklarda asıl senet borçlusunun, senet alacaklısını önceden tespit edemeyeceği, devir beyanı ve teslim ile senet alacaklısının her zaman değişmesinin mümkün olduğu; olayda, hamiline yazılı senetler söz konusu olduğundan, haczin ancak senedin fiilen zaptolunması ile tamamlanabileceği, borçlu şirketin senetleri davalı idareye teminat olarak göstermiş olmasının haczin tamamlanması için yeterli olmadığı, davalı idarece ele geçirilmemiş ve ciro edilmiş olan senetlerin alacaklısı anılan şirket olmadığından, davacının bu şirkete böyle bir borcu olduğunun kabulüne olanak bulunmadığı; öte yandan, 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsili Usulü Hakkında Kanununun 79 uncu maddesinde, haciz bildirisini tebliği yoluyla haczedilebilecek alacaklar arasında, hamiline yazılı olmayan ve cirosu kabil senede dayanmayan alacakların sayıldığı, bu durumda, söz konusu alacağın hamiline yazılı ve cirosu mümkün bir senede dayanması nedeniyle, haciz bildirisini ile haczinin mümkün olmadığı; kaldı ki, davacının haciz bildirisine itiraz etmesi üzerine, davalı idarece itirazın aksi kanıtlanmadığından, borcun davacının zimmetinde sayılamayacağı, gerekçesiyle dava konusu işlem iptal edilmiştir.*"Dş. VDDGK, 25.06.2004, 2004/79, 2004/61 (Kazancı Bilişim-İçtihat Bilgi Bankası).

⁶⁶ Bkz. yuk. IV/A.

kamu kurumunun alacağına kavuşması neticesini doğurmaz; üçüncü kişi, mahkeme ilâmının gereğini rızaen yerine getirmeyebilir. Bu durumda, genel mahkemelerde verilen hükmün rızaen yerine getirilmemesi hâlinde, alacaklı kamu kurumu bu hükmün icrasını genel icra hukuku hükümleri çerçevesinde sağlayamayacak mıdır? Kanaatimizce, bunun önünde hiçbir engel yoktur. Üçüncü kişinin kamu borçlusuna borçlu olduğunu hükme bağlatan kamu kurumu, bu hükmün icrası için gerekli yollara da başvurabilecektir. Aksi hâlde, alacaklı kamu kurumunun, kamu borçlusunun üçüncü kişiden alacaklı olduğunu hükme bağlatmasının hiçbir faydası olmayabilecektir. Böyle bir durumda, kamu icra hukuku kapsamında, kamu borçlusunun alacaklı olduğu üçüncü kişiye karşı doğrudan dava veya takip yapılabilmektedir. Bu nedenle, kamu alacağı için, kamu borçlusunun alacaklılarını doğrudan takip ve dava etme imkânının, kamu alacağının tahsili süreciyle uyumsuz olması gibi bir ihtimâlden söz etmek de mümkün değildir. Zira, İcra ve İflâs Kanunu'nun 120'nci maddesinin ikinci fıkrası gibi açık bir düzenleme olmasa da, Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'un 79'uncu maddesinin uygulanması neticesinde benzer bir sonuç ortaya çıkabilmektedir. Diğer yandan, uygulamada alacaklı kamu kurumu, kamu borçlusuna borçlu olduğu sabit olan üçüncü kişiye karşı dahi Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun hükümlerine göre cebren tahsil sürecini başlatmaktadır⁶⁷. Bildiriyi

⁶⁷ **Coşkun**, s. 810; **Candan**, s. 477; **Karakoç**, Menfi Tespit, s. 239; **Değirmenci**, s. 139; **Arslaner**, s. 381; **Yerlikaya**, s. 637.

Kanaatimizce, her ne olursa olsun, bir özel hukuk ilişkisinden kaynaklanan alacağın, bir tarafın kamu borcu için bu ilişkinin diğer tarafına gönderilen haciz bildirisi neticesinde, bir kamu alacağı gibi takip edilmesi yerinde değildir. Burada cebren tahsil edilen alacağın, üçüncü kişinin kamu kurumuna gerçeğe aykırı beyanda bulunmuş olması nedeniyle kamunun uğradığı zarar olduğu da düşünülebilir. Ancak, icra edilen hüküm bir genel mahkeme kararıdır. Kaldı ki, üçüncü kişi itiraz etmeyerek borcunu kabul etse ve fakat bu borcu rızaen ödemesi dahi kamu alacağının tahsili usûlü uygulanmaktadır (AATUHK m. 79/3; **Yerlikaya**, s. 636). Oysa, kanaatimizce, her iki durumda da genel icra hukuku kurallarının uygulanması daha yerinde olacaktır. Zaten, kamu kurumunun üçüncü kişiye karşı açtığı dava haksız fiil hukukî temeline dayanmaktadır (**Coşkun**, s. 809. Ayrıca karşı. **Karakoç**, Menfi Tespit, s. 237) ve haksız fiilden kaynaklanan alacaklar açıkça Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun kapsamı dışında tutulmuştur (AATUHK m. 1; İİK m. 47; **Özer**, s. 30; **Kumrulu**, s. 657; **Gerçek**, s. 7; **Öner**, s. 175; **Mutluer**, s. 322; **Çelik**, s. 9; **Yerlikaya**, s. 4; **Coşkun**, s. 34). Üçüncü kişinin,

alan üçüncü kişi süresinde itiraz etmemişse, bu kişiye karşı kamu alacağının tahsili usûlünün uygulanmasına imkân veren bir kanunî dayanak vardır (AATUHK m. 79/3)⁶⁸. Ancak, bu kanunî düzenlemenin de yerinde olmadığı kanaatindeyiz. Ayrıca, üçüncü kişi haciz ihbarnamesine itiraz etmişse, bu

haciz bildirisine itiraz etmemesi üzerine borç yedinde sayılmışsa, Kanun'un açık hükmü gereği -her ne kadar yerinde olmadığını düşünsek de- kamu alacağının tahsili usûlü uygulanacaktır (AATUHK m. 79/3). Bu uygulama, üçüncü kişinin, hem Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'a göre kendisine gönderilen ödeme emrine karşı idarî yargıda dava açması, hem de genel mahkemelerde menfi tespit davası açması (AATUHK m. 79/4) hâlinde de sorunlar ortaya çıkarmaktadır. Diğer yandan, üçüncü kişinin itirazı üzerinde kamu kurumu tarafından genel mahkemelerde dava açılarak alacağın varlığı ispatlanmışsa, artık bu hükmün icrası bir genel mahkeme hükmü olarak genel icra hukuku kurallarına tâbi kılınmalıdır (Benzer yönde Candan, s. 476; Yılmaz, s. 143). Doktrinde, katılmadığımız bir görüş olmakla birlikte, itirazın aksinin ispatlanması hâlinde itirazın hiç yapılmamış sayılacağı ve bu nedenle Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'un 79'uncu maddesinin üçüncü fıkrasına kıyasen, üçüncü kişinin doğrudan Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'a göre takip edileceği belirtilmiştir. Bu konuda bkz. Karakoç, Menfi Tespit, s. 239.

⁶⁸ Bu hükümden hareketle, üçüncü kişinin bildiriye itiraz etmesi hâlinde, üçüncü kişiye karşı artık kamu alacağının tahsili usûlünün uygulanamayacağı belirtilmektedir. Kanaatimizce, üçüncü kişinin itirazının aksi genel mahkemede ispatlandığında da, bu kişiye karşı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun uygulanamamalıdır. Bkz. "Kamu borçlusunun borcundan dolayı üçüncü kişiler hakkında 6183 Sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun hükümlerinin uygulanabilmesi, anılan kanunun 79. maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen yedi günlük sürenin bildirimsiz olarak geçmiş olması ön koşuluna bağlı olduğu; bu süre içinde bildirimde bulunulması hâlinde, üçüncü şahsın, 6183 sayılı kanunun alacaklı kamu idaresine tanımış olduğu kamu gücünün kullanılması suretiyle takibinin olanaklı olmadığı..." Dş. 7. D., 07.04.2010, 2007/4692, 2010/1643 (Kazancı Bilişim-İçtihat Bilgi Bankası); "6183 Sayılı Kanunun '3.şahıslardaki menkul malların alacak ve hakların haczi' başlığını taşıyan 79. maddesi hükmüne göre; kamu borçlusunun 3. şahıslardaki anılan madde kapsamına giren menkul mal, alacak ve haklarının haczine ilişkin bildirimde (haciz ihbarnamesine) karşı 3.şahıs tarafından 7 gün içerisinde itiraz edilmediği takdirde mal elinde, borç zimmetinde kalmış sayılacak ve 3. şahıs bu Kanun hükümleri çevresinde takibata tabi tutulacaktır. 3. şahsın bu Kanun hükümleri çevresinde takibata tabi tutulması ise zimmetinde sayılan borç nedeniyle 3.şahıs hakkında 6183 Sayılı Kanununun 54. ve devamı maddelerindeki 'cebren tahsil ve takip esasları'na ilişkin hükümlerin uygulanmasını gerekli kılmaktadır." 10. HD, 06.12.2005, 2005/9649, 2005/12760 (Kazancı Bilişim-İçtihat Bilgi Bankası).

itirazın aksi genel mahkemelerde kamu kurumunca açılan dava ile ispatlanmaktadır ve bu davada alınan ilâmın da genel icra hukuku kurallarına göre icra edilmesi, üçüncü kişiye Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'a göre ödeme emri gönderilememesi gerekir⁶⁹. Zira, üçüncü kişinin borcu kamu borçlusuna karşıdır; kamu borçlusunun kamu alacağını ödemiş olması, onun tüm alacaklarının da kamu alacağı niteliğine dönüştüğü ve bu hükümlere göre tahsil edilebileceği anlamına gelmez⁷⁰.

Kamu icra hukukunda kamu borçlusunun dava takip yetkisinin kullanılarak üçüncü kişideki alacağının tahsil edilmesine -dolaylı da olsa- başka bir yol daha tanınmıştır. Şöyle ki, kamu alacağının tahsili için İcra ve İflâs Kanunu hükümleri çerçevesinde kamu borçlusunun iflâsı istenebilir ya da devam eden bir iflâs sürecine katılabilir (AATUHK m. 100). Böyle bir durumda, alacaklı kamu kurumu iflâs masası alacaklılarından biri olur ve kendisine iflâs idaresi tarafından neticelendirilmesine gerek görülmeyen iddiaları takip yetkisi verilebilir (İİK m. 245). Burada da İcra ve İflâs Kanunu'nun 120'nci maddesinin ikinci fıkrasına benzer bir şekilde ilgili alacaklıya gerekli hukukî yollara başvurabileceğine dair bir yetki belgesi verilir⁷¹. Kanun'un 120'nci maddesinin ikinci fıkrasının cüz'î icrada; 245'inci maddesinin ise, küllî icraya ilişkin hükümler arasında yer alması

⁶⁹ **Candan**, s. 476; "Alacaklı Maliye Hazinesi borçlu ... İplik San. ve Tic. A.Ş. aleyhinde Asliye Hukuk Mahkemesi'nin 6183 Sayılı Kanununun 79. maddesi gereğince lehine hükmettiği alacağın tahsili amacıyla ilamlı takip başlatmış, borçluya örnek 4-5 numaralı icra emri tebliğ edilmiştir..." 8. HD, 15.05.2012, 2012/3743, 2012/4256 (Kazancı Bilişim-İçtihat Bilgi Bankası). Ancak, 30.06.2007 tarih ve 26568 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan, Seri: A, Sıra No:1 sayılı Tahsilat Genel Tebliği'nin ikinci kısmının ikinci bölümünde 79'uncu maddeye göre gönderilen ihbarnameye itiraz eden üçüncü kişiye karşı açılan davanın kazanılmasıyla ilgili olarak aynen şu ifadelerle yer verilmiştir: "Üçüncü şahısların yaptığı itirazın iptali talebi ile alacaklı amme idaresince açılan davanın kabul edilmesi halinde hükmedilen tutarın, üçüncü şahıstan takip ve tahsiline 6183 sayılı Kanunun 55 inci maddesine göre düzenlenecek ödeme emrinin tebliği suretiyle başlanılacaktır."

⁷⁰ Uygulamada bu ilginç sonuçla sık sık karşılaşmakta ve bu durum aslında eleştiri konusu da yapılmaktadır. Bkz. **Kızilot**, Şükrü; "Trajikomik Bir Haciz", Hürriyet 12.11.2005; **Karakoç**, Menfi Tespit, s. 259.

⁷¹ **Kuru**, C. 4, s. 3319; **Kuru**, El Kitabı, s. 1356, dn. 22; **Kuru/Arslan/Yılmaz**, s. 585.

haricinde, bu iki düzenleme arasında önemli bir fark yoktur⁷². O hâlde, kamu icra hukukunda da küllî icra bakımından genel icra hukukuna yapılan atıf nedeniyle, borçlunun üçüncü kişideki bir alacağının tahsil yetkisinin kullanılması mümkündür. Netice itibarıyla burada da aynı sonuca varılmakta ve üçüncü kişideki alacağı tahsil yetkisinin kamu alacağının tahsilinin niteliğiyle bağdaşmadığı gibi bir genel varsayım kabul edilememektedir. Zira, yukarıda görüldüğü gibi, hem genel icra hukukuna yapılan atıflar hem de bizatihi Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'da düzenlenen durumlar neticesinde esasen benzer durumlar ortaya çıkabilmektedir.

3. Kamu İcra Hukukundaki Düzenlemelerin Sınırlayıcı İfadesi

Tahsil dairesinin, borçlunun bütün yetkilerini kullanma imkânı sadece intifa hakkı, taksim edilmemiş bir miras veya iştirak hâlinde tasarruf edilen bir mal hissesi **gibi mallar** bakımından söz konusudur (AATUHK m. 63). Buradaki “mal” kavramı alacak haklarını da kapsar şekilde kullanılmıştır (AATUHK m. 3). Ancak, madde metninde örnek olarak sayılan tüm haklar aynî hak niteliğindedir. Bu nedenle, her ne kadar mal ifadesiyle Kanun'un kabul ettiği kapsam alacak haklarını da içerse de, örnek olarak sayılan haklardan tamamen farklı, bu örneklere benzemeyen diğer hakları da madde kapsamında kabul etmek oldukça zordur.

Diğer yandan, İcra ve İflâs Kanunu'ndaki madde başlığının değiştirilerek alınmış olması ve karşılık maddedeki diğer fıkraların ayrıca bu maddede yazılmamış olmasının üzerinde de durulmalıdır. Daha önce de belirttiğimiz gibi⁷³, kanun koyucuyu böyle bir değişikliğe iten sebebin, İcra ve İflâs Kanunu'nda ayrı fıkralarda yer alan ve borçlunun iktisap etmesine rağmen tapuya tescil ettirmedeği aynî haklarının tescilini isteme yetkisini alacaklıya veren hükümlerin de zaten 63'üncü maddenin mevcut düzenlemesi kapsamında yer alması olduğu kanaatindeyiz. Bu yorum, maddede örnek olarak sayılan diğer hakların da birer aynî hak olması ve bunlara benzeyen diğer bir aynî hakkın paraya çevrilmesi için de gerekli işlemlerin tahsil dairesi tarafından yapılabileceği sonucuyla bağdaşmaktadır. Ancak, kamu borçlusunun üçüncü kişilerdeki alacak haklarını bu kapsamda kabul etmek, maddenin

⁷² Bulut, s. 123 vd.

⁷³ Bkz. yuk. IV/B/2/a.

sınırlayıcı ifadesi karşısında mümkün gözükmemektedir. Bu nedenle, 63'üncü maddenin tahsil dairesine, İcra ve İflâs Kanunu'nun 120'nci maddesinin ikinci fıkrasında olduğu gibi bir yetkiyi bahşetmediği kanaatindeyiz. Ayrıca, bu seçimin bilinçli bir şekilde yapılmış olmadığı ve esasen tahsil dairesinin de bu yetkilere sahip olması gerektiği, bu yetkilerin kamu alacağının niteliğiyle bağdaşmayacağı gibi bir sonucun çıkarılamayacağını da tekrar belirtmek isteriz. Zira, zaten yukarıda değindiğimiz Amme Alacaklarının Tahsil Usûlü Hakkında Kanun'un 79'uncu maddesi kapsamında -uygulamada ve tebliğlerde yerinde olmayarak genel mahkeme kararı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'a göre yerine getirilse de- esasen tahsil dairesinin genel icra hukuku kurallarıyla icra dairesine başvurarak üçüncü kişideki alacağı tahsil ve takip için işlemler yapması mümkündür. Diğer bir deyişle, tahsil dairesine borçlunun üçüncü kişilerdeki alacak haklarını paraya çevirme bakımından onun sahip olduğu yetkileri kullanarak, üçüncü kişilere karşı gerekli hukukî yollara başvurma imkânı açıkça düzenlenmelidir. Aksi hâlde, kamu borçlusunun birtakım haklarının tahsil dairesi tarafından paraya çevrilmesi, mevcut sınırlayıcı hükümler karşısında zorlaşacaktır. Böyle ek bir imkânın tahsil dairesine sağlayacağı kolaylıklara aşağıda değineceğiz.

Doktrinde, bu madde kapsamında tahsil dairesinin kullanabileceği yetkilerin, paraya çevirme hususunda Kanun'da özel bir hüküm olmayan tüm hakları kapsadığı belirtilmiştir⁷⁴. Bu görüşün kabulü hâlinde, tahsil dairesi yukarıda değindiğimiz genel icra hukukundaki tüm imkânlara da sahip olacaktır. Ancak, kanaatimizce, maddenin lâfzı böyle geniş bir yoruma imkân tanımamaktadır.

C. Kamu Borçlusunun Üçüncü Kişilerdeki Alacak Haklarının Paraya Çevrilmesi Bakımından Tahsil Dairesine Sağlanabilecek Muhtemel Ek Yetkiler

Buraya kadarki açıklamalarımızdan anlaşılacağı üzere, kamu icra hukukunda tahsil dairesi, genel icra hukukunda icra dairesine ve alacaklılara tanınan bazı yetkilerden -kasten ya da ihmâlen- yoksun bırakılmıştır. Bu

⁷⁴ Coşkun, s. 657.

yetkiler, İcra ve İflâs Kanunu'nun 90'ncı maddesinde düzenlenen ve icra dairesinin alacaklardan günü gelenlerden tahsili için işlemler yapabileceğini belirtilen hüküm ile 120'nci maddesinin ikinci fıkrasında düzenlenen ve takip alacaklılarının, borçlunun alacaklı olduğu üçüncü kişiye karşı borçlu adına tahsil yetkisini kullanmasına imkân sağlayan düzenlemelerdir. Esasen, genel icra hukukundaki böyle iki farklı düzenlemenin olması, alacaklı ile alacağı tahsille görevli icra dairesinin farklı olmasından kaynaklanmaktadır. Kamu icra hukukunda ise, alacaklı kamu kurumu haricinde bir icra dairesi takip ve tahsil sürecine dahil olmadığından, icra dairesi gibi hareket eden tahsil dairesine bu yetkinin tanınması yeterlidir. Ancak, bu düzenlemelere paralel hükümler Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'da yer almamakta ve yukarıdaki açıklamalarımızdan da anlaşılabilirliği gibi, zorlayıcı bir yorum yoluyla dahi tahsil dairesinin bu yetkileri haiz olduğu sonucu çıkarılamamaktadır⁷⁵. Tahsil dairesinin bu yöndeki bir yetkiye sahip olduğu, İcra ve İflâs Kanunu'nun kıyasen uygulanması yoluyla da kabul edilemez⁷⁶;

⁷⁵ Karşı görüşte **Aykaç**, s. 297 (Yazar, herhangi bir gerekçe göstermemekle birlikte, tahsil dairesinin 82'nci maddeden yola çıkarak alacağın tahsili için işlemler yapabileceğini belirtmektedir).

⁷⁶ Vergi kanunlarının vergi dairelerine tanıdığı özel yetkiler haricinde, bu dairelerin özel hukukta alacaklılara tanınan tüm haklardan da ayrıca ve özellikle yararlanabileceği belirtilmektedir. Bkz. **Karakoç**, Genel Vergi, s. 610; "Adi Şirket'in temsiline ilişkin hükümler Borçlar Kanununun 534 üncü maddesinde yer almıştır. Anılan maddenin son fıkrasında, adi ortaklık sözleşmesinde aksine hüküm bulunmadığı takdirde, ortakların birlikte veya bir temsilci vasıtasıyla üçüncü kişilere karşı yükledikleri borçlardan müteselsilen sorumlu olacakları hükme bağlanmış olup, dosya içeriğinden, aksine bir mukavele bulunmadığı anlaşılmaktadır. Vergi Tahakkuku ve tahsili ile ilgili Kanunlarda vergi idaresine tanınan munzam yetkiler, özel hukukta düzenlenen üçüncü kişilerin hak ve yetkilerinin aynen kullanılmasına engel değildir. Diğer bir deyimle devletin özel hukukta alacaklılara tanınan tüm yetkilerden ayrıca ve öncelikle yararlanması doğaldır." Dş. 4.D., 23.10.1984, 1983/83, 1984/3782 (Dş.Der. 1985, S. 58-59, s. 138-141). Her ne kadar özellikle Danıştay kararında tahsil sürecini de kapsar ifadeler kullanılmışsa da, bu içtihatı sadece maddî hukukun kamu ve özel hukuk kişilerine tanıdığı yetkilerle sınırlı tutmak; tahsil dairelerinin İcra ve İflâs Kanunu'nda düzenlenen her yetkiye de doğal olarak sahip olacağı sonucuna varmamak gerekir. Bu sonuç, Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun ile İcra ve İflâs Kanunu arasında, birbirlerine doğrudan atf olmayan hâllerde bir kıyasen uygulamanın söz konusu olamayacağına ilişkin hâkim görüşle de uyum içerisinde olacaktır. Bkz. aşa. dn. 77.

zira, kamu icra hukukunda genel icra hukukuna ilişkin kurallar, açık bir atıf mevcut değilse, doğrudan veya kıyasen uygulanamaz⁷⁷.

Bu noktada, tahsil dairesine kamu borçlusunun üçüncü kişilerdeki alacak haklarının tahsili ve paraya çevrilebilir hâle getirilmesi için açık bir yetki tanınmasının gerekliliği ve böyle bir yetkinin sonuçları üzerinde durulmalıdır. Mevcut hükümler çerçevesinde tahsil dairesinin üçüncü kişiye başvurmaya imkân tanıyan tek düzenleme Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'un 79'uncu maddesidir. Ancak, bu maddeyle gönderilen bildiri üçüncü kişinin borcunu artık ancak tahsil dairesine ödeyebileceği veya taşınır malı tahsil dairesine teslim etmesi gerektiği bildirilmektedir. Üçüncü kişideki alacak bir para alacağı veya taşınır bir mala ilişkin bir alacak hakkı ise, herhangi bir sorun çıkmayabilir. Ancak, örneğin bir taşınmaz satış vaadi sözleşmesinden kaynaklanan taşınmazın devrine ilişkin bir alacak hakkı, haciz bildirisi usûlüyle talep edilemez⁷⁸. Zira, bu alacak hakkının tahsil dairesine ödenmesi veya teslimi söz konusu olamaz. O hâlde, özellikle taşınmaz mallara ilişkin alacak haklarının dava ve takibi bakımından tahsil dairesine yetki tanınması ve gerekli hukukî yollara başvuru olarak borçlunun mülkiyetine geçirilen taşınmazın Kanun'un diğer hükümlerine göre paraya çevrilmesi gereklidir. Aksi hâlde, böyle bir alacak hakkı genel hükümler çerçevesinde haczedilebilecek (AATUHK m. 62/1); ancak, hiçbir şekilde paraya çevrilemeyecektir⁷⁹.

Böyle bir yetkinin gerekliliği, yine haciz bildirisi usûlüyle paraya çevrilmesi mümkün olmayan, bu düzenleme kapsamında yer almayan ciro su kabil bir senede dayanan alacak hakları bakımından da hissedilmektedir. Kanun, bu senetlerin tahsil dairesi tarafından korunacağını hükme bağlamış ve taşınır mallar gibi paraya çevrilmesine imkân tanımıştır (AATUHK m. 82). Ancak, böyle bir senede bağlı alacak için gerektiğinde protesto çekilmesi ve takip başlatılması, borçlunun menfaatlerine de daha uygun olacak ve

⁷⁷ **Öncel/Kumrulu/Çağan**, s. 159; **Kumrulu**, s. 653; **Karakoç**, Genel Vergi, s. 625; **Karakoç**, Kamu İcra, s. 128; **Öner**, s. 176; **Arslaner**, s. 290-292; **Koçak**, s. 215.

⁷⁸ Bkz. **Candan**, s. 466 vd.

⁷⁹ Zira, ciro su kabil bir senede bağlı olmayan alacak haklarının genel olarak taşınır malların tâbi olduğu hükümler çerçevesinde paraya çevrilmesi dahi, kanaatimizce, mümkün değildir. Bkz. yuk. IV/B/2/c.

muhtemelen alacaklı kamu kurumunun alacağını elde etmesine de daha fazla hizmet edecektir. Zira, taşınır malların paraya çevrilmesi bakımından ikinci artırmada hiçbir bedel sınırı öngörülmemiş; ilk artırmada aranan, malın tespit edilen değerinin en az %75'i miktarında teklif olmaması hâlinde yapılacak ikinci artırmada teklif edilen bedel ne olursa olsun satışın yapılacağı düzenlenmiştir (AATUHK m. 87/1). Senede bağlanmış, sağlam bir alacağın böylesine düşük bir bedelle satılabilmesi, hem alacaklı kamu kurumunun hem de borçlunun menfaatlerini zedeler niteliktedir. Oysa, ilgili senedi fiilen haczederek (AATUHK m. 82/1) bizzat borçlunun alacağını takip ve dava etmesine engel olan tahsil dairesinin, bu işlemleri borçlu adına yapması ve böylece söz konusu senedi taşınır mallar gibi paraya çevirmektense senedin içerdiği alacak hakkının tahsilini sağlaması daha yerinde olabilecektir.

Ayrıca bazı hâllerde, üçüncü kişilerdeki alacağı doğrudan kamu borçlusu adına takip etmek, bu alacağın tahsili sonucunu doğuracak şekilde uygulanan haciz bildirisine itiraz eden üçüncü kişiye karşı kamu kurumu tarafından açılan dava haksız fiile dayanan bir tazminat davasıdır⁸⁰ ve tazminat için gerekli koşulların kamu kurumunca ispatı gereklidir. Bu davanın müsbet tespit davası niteliğinde olduğu görüşü⁸¹ benimsenirse de üçüncü kişinin gerçeğe aykırı beyanda bulunmuş olduğunun ispatlanması gerekecektir. Oysa, doğrudan kamu borçlusuna ait haklar kullanılabilirse, borçlu ile üçüncü kişi arasındaki hukukî ilişkiye göre alacağın ispatı ve tahsilini sağlamak daha kolay olabilecektir. Örneğin, haksız fiile dayanarak karşı tarafın kusurunu ispatlamaktansa sözleşme ilişkisine dayanmak, davacı kamu kurumunun daha lehine olacaktır.

Bu nedenlerle, tahsil dairesine borçlunun alacak haklarının takip ve dava edilebilmesine yetki veren genel bir hükmün Amme Alacaklarının

⁸⁰ **Coşkun**, s. 809. Genel icra hukukunda üçüncü kişiye gönderilen ihbarname üzerine açılan davalar bakımından da aynı görüş hâkimdir. Bkz. **Kuru**, C. 1, s. 733; **Pekantez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes**, s. 315; **Uyar**, İİK m. 89, s. 219; **Oskay/Koçak/Deynekli/Doğan**, C. 2, s. 2601; "İİK'nun 89/4. maddesi hükmünde öngörülen tazminat üçüncü kişinin gerçeğe aykırı beyanından kaynaklanan ve haksız fiile dayalı bir istektir." 12. HD, 28.11.2006, 19147/22468 (**Oskay/Koçak/Deynekli/Doğan**, C. 2, s. 2628).

⁸¹ **Karakoç**, Menfi Tespit, s. 237.

Tahsil Usulü Hakkında Kanun'a eklenmesi gerektiği kanaatindeyiz. Böyle bir hüküm, hem borçlu ile alacaklı kamu kurumunun menfaatlerine daha fazla hizmet edecek, hem de zaten kamu icra hukukunun çeşitli düzenlemelerinde dolaylı olarak tahsil dairesine tanınan bu yetkinin doğrudan ve açık bir şekilde kullanılmasına imkân tanıyacaktı. Bu değişiklik, Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'un 63'üncü maddesinde sayılan mallardan sonra açıkça alacak haklarının da eklenmesi suretiyle yapılabileceği gibi, yukarıda değindiğimiz diğer soru işaretlerini de ortadan kaldıracak şekilde madde metninin genel olarak gözden geçirilmesi suretiyle de yapılabilir.

SONUÇ

Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun, genel olarak İcra ve İflâs Kanunu'na paralel hükümler içermektedir. Ancak, kasten ya da ihmâlen, İcra ve İflâs Kanunu'ndaki bazı önemli hükümler Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'a doğrudan alınmamıştır. Bunlar, borçlunun üçüncü kişilerdeki haklarının haczinde, bu hakları paraya çevirmek ve korumak için icra dairesine ve alacaklılara çeşitli yetkiler veren hükümlerdir. Kamu icra hukukunda, icra dairesi ve alacaklı gibi iki ayrı kavram olmadığından, bu hükümlerden sadece icra dairesine ilişkin olanlara ya da sadece alacaklılara ilişkin olanlara yer verilmemiş olması anlaşılabilir. Ancak, 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun, tahsil dairesine bu yetkilerin hiçbirini açıkça vermemiştir. Bu hükümlerin bilinçli bir şekilde dışlandığını da kabul etmek oldukça zordur. Kanun koyucu, zaten devlete ait olan cebrî icra yetkisi içerisinde, üçüncü kişilere karşı da tahsil dairesinin gerekli tüm işlemleri yapabileceği gibi bir varsayımdan hareket etmiş olabilir. Ancak, böyle bir varsayım ve buna dayalı uygulama, hukuk devleti ilkesine uygun olmayacaktır. Zira, devletin cebrî icra yetkisine sahip olması, bu yetkiyi keyfî bir şekilde, herhangi bir kanuna dayanmaksızın dilediği gibi kullanabileceği anlamına gelmez. Eğer, kamu alacağının tahsili için, kamu borçlusunun üçüncü kişilerdeki alacakların paraya çevrilmesi sağlanacaksa, bu yetkiyi tahsil dairesine veren ve bunun nasıl yapılacağını gösteren kanunî bir dayanağın varlığı şarttır.

Kamu alacağının tahsilinde üçüncü kişilerdeki alacaklara başvurulması, sadece bankalardaki mevduatın haczi olarak gelişmiş, muhtemel diğer durumlarda nasıl bir yöntemin izlenebileceği tartışılmamıştır. Bu nedenle, genel icra hukukunda olduğu gibi kamu icra hukukunda da gelişen tek yöntem üçüncü kişiye bildiri (ihbarname) gönderilmesi olmuştur. Oysa, bu yolla dahi üçüncü kişinin bir kamu borçlusu konumuna getirilerek kamu borçlusu gibi takibini anlamlandırmak oldukça güçtür. Kaldı ki, Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun, üçüncü kişilerdeki alacak haklarının haczi ve paraya çevrilmesi bakımından ihbarname usulü haricinde başka hiçbir düzenlemeye yer vermemektedir. Üçüncü kişiye ihbarname gönderilmek suretiyle haczedilemeyecek haklar ile bizzat tahsil dairesi tarafından fiilen muhafaza altına alınması gereken diğer hakların, korunması ve borçlusu olan üçüncü kişilerden tahsili için işlemler yapılması konusunda tahsil dairesine açık bir yetki verilmemiştir. Kanaatimizce, genel icra hukukundan çoktan beri var olan bu hükümlerin kamu icra hukukuna alınmamış olmasının herhangi hukukî bir açıklaması yoktur. Uygulama ise, ya bu eksikliğin ortaya çıkaracağı sorunlarla hiç karşılaşmamış ya da kanuna aykırı olarak eksiklik yokmuş gibi işlemler yapmıştır. Her iki ihtimâl için de bu eksikliğin giderilerek, tahsil dairesine de zaten genel icra hukukunda icra dairelerinin sahip olduğu alacağın tahsili için gerekli işlemleri yapabilme yetkisinin açıkça verilmesi gerekir. Ayrıca, kamu borçlusuna borçlu olan üçüncü kişilerin de kamu borçlusu kabul edilerek, normalde özel bir hukukî ilişkiden kaynaklanan borçları için, sırf bu borca bir kamu alacaklısı haciz uygulattığı için kamu alacaklarının tahsili suretiyle takibi usulünden de vazgeçilmelidir. Nitekim, Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'un 79'uncu maddesinin altıncı fıkrasına göre, alacaklı kamu kurumu tarafından haciz bildirisine itiraz eden üçüncü kişiye karşı açılan davanın temeli -genel icra hukukunda çoğunlukla kabul edildiği üzere- üçüncü kişinin gerçeğe aykırı beyanda bulunarak haksız fiil işlemesidir. Haksız fiile dayanan alacaklar da açıkça kamu icra hukukunun kapsamı dışında tutulmuştur (AATUHK m. 1). Bu dava müspet tespit davası olarak kabul edilse dahi, kamu alacağının sahip olduğu çeşitli ayrıcalıklar ve kamu alacaklılarına tanınan diğer yetkiler dahi günümüzde tartışılırken, kamu borcuyla hiç ilgisi olmayan üçüncü kişinin bir anda kamu borçlusu olarak takip edilmesini açıklamak oldukça zordur.

Bu çerçevede Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'a göre borçlunun üçüncü kişilerdeki haklarının paraya çevrilmesi bakımından kullanılabilir imkânları şu şekilde özetleyebiliriz: İlk olarak alacaklı kamu kurumu, kamu borçlusunun alacaklı olduğu üçüncü kişiye haciz ihbarnamesi göndermek suretiyle üçüncü kişideki alacağın tahsilini sağlayabilir. Haciz ihbarnamesi gönderilemeyecek alacaklar için ise, alacaklı kamu kurumunun kamu borçlusunun üçüncü kişiye karşı sahip olduğu yetkileri onun adına kullanarak, üçüncü kişiye karşı dava veya takip yoluna başvurabilmesi gerekir. Daha doğru bir ifadeyle, bu imkânın açık bir şekilde Kanun'da düzenlenmesi gerekir. Zira, mevcut hükümler alacaklı kamu kurumuna bu yetkiyi vermeyi amaçlamış olsa da, lâfzî bir yorumla böyle bir sonuca varılması oldukça zordur. Yukarıda da belirtildiği gibi, açık atıf olmayan hâllerde genel icra hukuku kurallarının kamu icra hukukunda da uygulanamayacak olması nedeniyle, İcra ve İflâs Kanunu hükümlerinin kıyasen uygulanması da mümkün değildir. Bu nedenlerle, Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'un 63'üncü maddesinde bu yönde bir açıklığı sağlayacak değişikliklerin yapılması, kamu borçlusunun üçüncü kişilerdeki alacaklarının paraya çevrilmesi yoluyla kamu alacağının tahsilini kolaylaştıracak ve kanunî temellere kavuşturacaktır.

Yararlanılan Kaynaklar

- Amonn, Kurt/Walther, Fridolin;** Grundriss des Schuldbetreibungs- und Konkursrechts, 8. Auflage, Bern 2008.
- Arslan, Ramazan;** “Borçlunun Üçüncü Kişilerde Bulunan Mal ve Alacaklarının Haczi”, (A. Recai Seçkin’e Armağan, Ankara 1974, s. 81-114).
- Arslaner, Hakan;** 6183 Sayılı Kanun Kapsamında Kamu Alacaklarının Haciz Yolu İle Tahsili, (Yetkin Yayınları), Ankara 2010.
- Aykaç, Kemal;** Açıklamalı Âmme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun ve Genel Tebliği, 2. Baskı, (Seçkin Kitabevi), Ankara 1976.
- Bulut, Uğur;** İcra Hukukunda Ödeme Yerine Alacakların Devri (İİK m. 120), (Adalet Yayınevi), Ankara 2013.
- Candan, Turgut;** Açıklamalı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun, 3. Baskı, (Mali Akademi Yayınları), Ankara 2013.
- Coşkun, Mahmut;** Açıklamalı-İçtihatlı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun, 2. Baskı, (Seçkin Yayıncılık), Ankara 2013.
- Çelik, Binnur;** Kamu Alacaklarının Takip ve Tahsil Hukuku, (İmaj Yayıncılık), Ankara 2000.
- Değirmenci, İbrahim;** “Kamuya Borçlarda Alacak Haczi Uygulaması”, (Yaklaşım 2006, S. 157, s. 138-141).
- Dönmez, Recai;** Vergi İcra Hukukunda Haciz Yolu ile Takip, (Seçkin Yayıncılık), Ankara 2005.
- Fritzsche, Hans/Walder-Bohner, Hans Ulrich;** Schuldbetreibung und Konkurs nach schweizerischem Recht, Bnd. I, 3. Auflage, Zürich 1984.
- Gerçek, Adnan;** Kamu Alacaklarının Takip ve Tahsil Hukuku, 3. Baskı, (Ekin Basım Yayın Dağıtım), Bursa 2013.
- Hunkeler, Daniel;** Kurzkommentar SchKG, Basel 2009.
- Jaeger, Carl/Walder, Hans Ulrich/Kull, Thomas M.;** Das Bundesgesetz über Schuldbetreibung und Konkurs, Bnd. II, 5. Auflage, Zürich 2006.
- Karakoç, Yusuf;** Genel Vergi Hukuku, 7. Baskı, (Yetkin Yayınları), Ankara 2014, (Genel Vergi).

- Karakoç**, Yusuf; “Kamu Alacaklarının Tahsili: Kamu İcra Hukuku”, (VSD 2001, S. 153, s. 116-135), (Kamu İcra).
- Karakoç**, Yusuf; Kamu Alacaklarının Tahsili Aşamasında Ortaya Çıkan ve Vergi Yargısında Çözömlenen Uyuşmazlıklar, (Yetkin Yayıncılık), Ankara 2000, (Kamu Alacaklarının Tahsili).
- Karakoç**, Yusuf; “Kamu İcra Hukukunda Menfi Tesbit Davası”, (Halûk Konuralp Anısına Armağan, C. II, Ankara 2009, s. 219-261), (Menfi Tespit).
- Kızılot**, Şükrü; “Trajikomik Bir Haciz”, (Hürriyet 12.11.2005, www.hurriyet.com.tr, Erişim: 04.01.2014).
- Koçak**, Muhsin; Vergi-İcra Hukuku, (Seçkin Yayıncılık), Ankara 2011.
- Kumrulu**, Ahmet G.; “Vergi İcra Hukukuna Kavramsal Bir Yaklaşım”, (Akif Erginay’a 65 inci Yaş Armağanı, Ankara 1981, s. 647-668).
- Kuru**, Baki; İcra ve İflâs Hukuku, C. I, 3. Baskı, İstanbul 1988, (C. 1).
- Kuru**, Baki; İcra ve İflâs Hukuku, C. II, 3. Baskı, İstanbul 1990, (C. 2).
- Kuru**, Baki; İcra ve İflâs Hukuku, C. IV, 3. Baskı, İstanbul 1997, (C. 4).
- Kuru**, Baki; İcra ve İflâs Hukuku El Kitabı, 2. Baskı, (Adalet Yayınevi), Ankara 2013, (El Kitabı).
- Kuru**, Baki/**Arslan**, Ramazan/**Yılmaz**, Ejder; İcra ve İflâs Hukuku Ders Kitabı, 25. Baskı, (Yetkin Yayınları), Ankara 2011.
- Mutluer**, M. Kâmil; Vergi Hukuku, 3. Baskı, (Turhan Kitabevi), Ankara 2011.
- Oskay**, Mustafa/**Koçak**, Coşkun/**Deynekli**, Adnan/**Doğan**, Ayhan; İİK Şerhi, C. II, (Turhan Kitabevi), Ankara 2007, (C. 2).
- Oskay**, Mustafa/**Koçak**, Coşkun/**Deynekli**, Adnan/**Doğan**, Ayhan; İİK Şerhi, C. III, (Turhan Kitabevi), Ankara 2007, (C. 3).
- Öncel**, Muallâ/**Kumrulu**, Ahmet/**Çağan**, Nami; Vergi Hukuku, 23. Baskı, (Turhan Kitabevi), Ankara 2014.
- Öner**, Erdoğan; Vergi Hukuku ve Türk Vergi Sistemi, 2. Baskı, (Seçkin Yayıncılık), Ankara 2013.
- Özekes**, Muhammet; İcra Hukukunda Temel Haklar ve İlkeler, (Adalet Yayınevi), Ankara 2009.

- Özer**, İlhan; Kamu Alacaklarının Tahsili Teorisi ve Türkiye’de Uygulaması, (Doğan Basımevi), Ankara 1979.
- Pekcanitez**, Hakan/**Atalay**, Oğuz/**Sungurtekin Özkan**, Meral/**Özekes**, Muhammet; İcra ve İflâs Hukuku, 11. Baskı, (Yetkin Yayınları), Ankara 2013.
- Postacıoğlu**, İlhan E./**Altay**, Sümer; İcra Hukuku Esasları, 5. Baskı, (Vedat Yayınevi), İstanbul 2010.
- Stahelin**, Adrian/**Bauer**, Thomas/**Stahelin**, Daniel; Basler Kommentar Bundesgesetz über Schuldbetreibung und Konkurs, Bnd. I, 2. Auflage, Basel 2010.
- Şenyüz**, Doğan/**Yüce**, Mehmet/**Gerçek**, Adnan; Vergi Hukuku, 3. Baskı, (Ekin Basım Yayın Dağıtım), Bursa 2012.
- Şimşek**, Edip; Amme Alacakları Tahsil Usulü Kanun Şerhi, 2. Baskı, (Alfa Basım Yayım), İstanbul 1996.
- Tombaloğlu**, Mustafa Lütfi; Amme Alacaklarının Takip ve Tahsil Usulü, (Seçkin Yayıncılık), Ankara 2011.
- Uyar**, Talih; “Borçlunun Üçüncü Kişilerdeki -Kıymetli Evraka Bağlanmamış Olan- Mal, Hak ve Alacaklarının Haczi (İİY. mad. 89)”, (DEÜHFD 1981, S. 2, Muhittin Alam Armağanı, s. 205-227), (İİK m. 89).
- Uyar**, Talih; İcra ve İflâs Kanunu Şerhi, C. V, 3. Baskı, Ankara 2009, (C. 5).
- Uyar**, Talih; İcra ve İflâs Kanunu Şerhi, C. VI, 3. Baskı, Ankara 2009, (C. 6).
- Yavaş**, Murat; Borçlunun Üçüncü Şahıslardaki Mal, Hak ve Alacaklarının Haczi (İİK m. 89), (Arıkan Basım Yayım Dağıtım), İstanbul 2005.
- Yerlikaya**, Gökhan Kürşat; Açıklamalı ve İçtihatlı 6183 Sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun Şerhi, (On İki Levha Yayıncılık), İstanbul 2012.
- Yılmaz**, Kazım; “Kamu Alacaklarının Tahsilinde Hamiline Yazılı Olan veya Senede Dayanan Alacakların Haczinde Sorun Var Mı?”, (Yaklaşım 2007, S. 172, s. 139-144).